

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Paula Latva-aho

KELTO:N TYÖN MUOTOUMINEN
JÄRVI-POHJANMAAN
YHTEISTOIMINTA-ALUEEN PÄIVÄ-
KODEISSA

Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia KELTO:n työstä

Sosiaali- ja terveysala
2013

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Paula Latva-aho
Opinnäytetyön nimi	KELTO:n työn muotoutuminen Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen päiväkodeissa. Varhaiskasvatushenkilöstön kokemuksia KELTO:n työstä.
Vuosi	2013
Kieli	suomi
Sivumäärä	55 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ann-Sophie Blomqvist

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kiertävän erityislastentarhanopettajan työn muotoutumista Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella. Tutkimus selvitti millaisia arviointeja alueen neljän päiväkodin varhaiskasvatushenkilökunta teki kiertävän erityislastentarhanopettajan työstä ja ajankäytöstä.

Erityisvarhaiskasvatuksen tavoitteena on vastata lapsen erityisen tuen tarpeisiin monimuotoisesti. Tarkoituksena on luoda laadukas ja kaikille yhtäläinen varhaiskasvatusympäristö, missä monenlaisten lasten oppiminen ja kehittyminen olisi mahdollista. Erityisvarhaiskasvatuksen toimintaa järjestetään kunnallisen päivähoidon piirissä. Kiertävä erityislastentarhanopettaja eli KELTO toimii erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kasvatuspalveluiden suunnittelu-, valmistelu- ja konsultointitehtävissä useasta päivähoidon toimintayksiköstä koostuvalla alueella. Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen, ja se toteutettiin kyselylomakkeiden avulla. Kyselyn vastausprosentti oli 60. Tutkimukseen osallistui neljän päiväkodin varhaiskasvatushenkilöstö ja tutkimuksen pohjalta opinnäytetyön tekijä analysoi lastentarhanopettajien ja avustajien vastaukset. Muiden vastaukset käsitteli alueen KELTO.

Tutkimuksessa ilmeni, että tarve KELTO:n palveluille on alueella suhteellisen suuri. Kiertävän erityislastentarhanopettajan palveluissa suurimpana epäkohtana koettiin ajanpuute liian suuresta työmäärästä ja alueesta johtuen. Suurin osa vastaajista koki yhteistyön kiertävän erityislastentarhanopettajan kanssa toimivan hyvin ja saavansa riittävästi tietoa ja ohjausta häneltä. Tärkeimpinä KELTO:n toimintamuotoina pidettiin lapsen yksilöohjausta sekä pienryhmäohjausta.

ABSTRACT

Author	Paula Latva-aho
Title	The Work of Kindergarten Special Education Teachers in Järvi-Pohjanmaa Region. Early Education Staff's Experiences.
Year	2013
Language	Finnish
Pages	55 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ann-Sophie Blomqvist

The purpose of this bachelor's thesis was to study the work of an ambulatory kindergarten special education teacher in Järvi-Pohjanmaa region. The study focused on the evaluations made by the early education staff in four daycare centres in the region on the work and use of time of the ambulatory teacher.

The aim of special early education is to respond to the child's needs for special support in different forms. The aim is to create a high quality and equal educational environment in which learning and development would be possible to different kind of children. Special early childhood education activities are organized in municipal day care. An ambulatory special kindergarten teacher works with children who need special support. She helps with planning and preparing the education in different units and she can also be consulted. The research is qualitative and it was carried out using questionnaires. The response rate was 60. The study involved the staff in four kindergartens. The responses of the kindergarten teachers and assistants were analysed by the author of the bachelor's thesis. The responses from other respondents were dealt with by the ambulatory kindergarten special education teacher.

The study showed that the need for an ambulatory kindergarten special education teacher is relatively high in the area. The biggest negative side in the services of the special education teacher was lack of time due to excessive workload and a large area to cover. The majority of the respondents felt that the cooperation with the kindergarten special education teacher works well and that they receive adequate information and guidance from her. The most important forms of work of the kindergarten special education teacher were felt to be the individual counselling of a child and small group counselling.

Keywords	Early childhood education, special early childhood education, an ambulatory kindergarten special education teacher
----------	--

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	VARHAISKASVATUS	9
	2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja toteuttaminen.....	10
3	ERITYISVARHAISKASVATUS.....	12
	3.1 Mitä erityisvarhaiskasvatus on?.....	12
	3.2 Erityisvarhaiskasvatuksen tukitoimet ja tehtävät.....	13
	3.3 Erityisvarhaiskasvatuksen kehitys Suomessa	14
4	VARHAISKASVATUKSEN LAINSÄÄDÄNTÖ	17
	4.1 Erityisvarhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö.....	18
5	ERITYISVARHAISKASVATUKSEN OSAAMINEN	19
	5.1 Kiertävä erityislastentarhanopettaja.....	20
6	ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVA LAPSI.....	21
	6.1 Lapsen kehityksen vaikeuksia.....	22
	6.1.1 Kielen kehityksen vaikeudet	22
	6.1.2 Sosiaalis-emotionaaliset häiriöt	23
	6.1.3 Tarkkaavaisuuden häiriöt	23
	6.2 Lapsen kasvun ja kehityksen arviointi	24
7	JÄRVI-POHJANMAAN YHTEISTOIMINTA-ALUEEN ERITYISVARHAISKASVATUS.....	26
	7.1 Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen KELTO.....	27
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	30
	8.1 Aiheen valinta	30
	8.2 Tutkimusmenetelmän valinta.....	31
	8.3 Aineistonkeruumenetelmä	32
	8.4 Aineiston analysointi	32
	8.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	33
9	TUTKIMUSTULOKSET	35
	9.1 Ammattinimike	35

9.2	Kuinka kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa nykyisessä työpaikassasi?	35
9.3	Onko lapsiryhmässäsi erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia?	36
9.4	Onko kiertävän erityislastentarhanopettajan työnkuva sinulle tuttu?	37
9.5	Tyytyväisyys KELTO:n tämän hetkisiin palveluihin	37
9.6	Miksi olet/ et ole tyytyväinen palveluihin?	38
9.7	KELTO:n toimintamuodot	40
9.8	Mitkä muut toimintamuodot ovat mielestäsi tärkeitä?	42
9.9	Onko KELTO:n ajankäyttö mielestäsi riittävä päiväkodissanne?	43
9.10	KELTO:n ohjauksen ja tiedon antamisen riittävyys	44
9.11	Yhteistyö KELTO:n kanssa	44
9.12	Kuinka KELTO:n toimintaa ja palveluja pitäisi kehittää?	46
10	JOHTOPÄÄTÖKSET	49
11	POHDINTA	52
	LÄHTEET	54
	LIITTEET	

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1.	Työssäolovuodet nykyisessä työpaikassa	s. 36
Kuvio 2.	Eriyisen tuen tarpeessa olevat lapset	s. 37
Kuvio 3.	Tyytyväisyys KELTO:n palveluihin	s. 38
Kuvio 4.	Miksi olet/ miksi et ole tyytyväinen palveluihin?	s. 39
Kuvio 5.	KELTO:n toimintamuodot	s. 41
Kuvio 6.	Muita tärkeitä KELTO:n toimintamuotoja	s. 43
Kuvio 7.	KELTO:n ajankäytön riittävyys	s. 44
Kuvio 8.	Perusteluja yhteistyön heikolle toimivuudelle	s. 45
Kuvio 9.	KELTO:n toiminnan kehittämisideat	s. 47

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Tutkimuslupa**LIITE 2.** Tutkimuksen kyselylomake

1 JOHDANTO

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueeseen kuuluvat Alajärven kaupunki sekä Vimpelin ja Soinin kunnat. Päivähoito on alueella hallinnollisesti sijoitettu Alajärven sivistystoimen alaisuuteen. Yhteistyöalue toteutui vuonna 2009 ja kiertävän erityislastentarhanopettajan, KELTO:n, virka perustettiin vuonna 2010. KELTO:n virkaa perustettaessa keskeisenä tavoitteena oli kehittää Järvi-Pohjanmaan erityisvarhaiskasvatusta. Tutkimukseni tarkoituksena oli kartoittaa KELTO:n työn muotoutumista Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella neljän päiväkodin henkilökunnan näkökulmasta. Päiväkodeista kaksi sijaitsee Alajärvellä, yksi Soinissa sekä yksi päiväkotiki Vimpelissä. Tutkimukseni selvitti millaisia arviointeja päivähoiton henkilöstö tekee kiertävän erityislastentarhanopettajan työstä, ajankäytöstä ja yhteistyön toimivuudesta. Tavoitteena oli, että Järvi-Pohjanmaan kiertävä erityislastentarhanopettaja voisi hyödyntää tutkimusvastauksiani ja niiden avulla kehittää työnkuvaansa toimivammaksi.

Itse koin aiheen mielenkiintoisena, sillä se tukee lastentarhanopettajan pätevytensä hankkimista. Tulevaisuudessa voin itse myös mahdollisesti työskennellä varhaiskasvatuksessa. Aihe oli mielekäs myös sen ajankohtaisuuden takia ja koska toimeksiantajaorganisaationi voi mahdollisesti hyötyä tutkimuksesta.

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatuksessa ei varsinaisesti ole käytössä käsitettä erityispäivähoito, sillä alueella ei ole erityisryhmiä erityistä tukea tarvitseville lapsille. Työssäni käytänkin käsitettä erityisvarhaiskasvatus. Opinnäytetyöni teoriaosuudessa kerron varhaiskasvatuksen ja erityisvarhaiskasvatuksen tavoitteista ja toteuttamisesta. Selvitän lukijalle käsitteitä erityisvarhaiskasvatuksesta, muun muassa mitä se on sekä keskeisenä asiana kiertävän erityislastentarhanopettajan työnkuva. Myös Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen erityisvarhaiskasvatuksen tilanteesta kerrotaan sille tarkoitettussa luvussa.

Tutkimusosuudessa on esiteltyä tutkimuksessa käytetyt menetelmät, tutkimustulokset sekä tutkimuksen johtopäätökset.

2 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus on lasten tasapainoista kehitystä, kasvua ja oppimista edistävää kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä. Varhaiskasvatuksen toteutumiseen tarvitaan vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön kiinteää yhteistyötä eli kasvatuskumppanuutta. Yhteistyön tavoitteena on luoda lapselle mielekäs ja turvallinen kokonaisuus. (STAKES 2009, 11.)

Yhteiskunnan tehtävänä on järjestää, valvoa ja tukea varhaiskasvatusta. Tämä varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on suuri merkitys. Lähtökohtana varhaiskasvatukselle on kasvatustieteelliseen ja pedagogiikkaan perustuva kokonaisvaltainen kuva lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Keskeisenä voimavarana on ammattitaitoinen varhaiskasvatushenkilöstö, mikä on takaamassa lapselle mahdollisimman laadukkaan varhaiskasvatuksen. (STAKES 2009, 11.)

Valtakunnallisten linjausten mukaisesti varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joita kunnat, yksityiset palveluntuottajat, järjestöt sekä seurakunnat voivat kaikki tuottaa. Kunnan velvollisuutena on huolehtia siitä, että nämä varhaiskasvatuspalvelut löytyvät kunnasta. Varhaiskasvatuspalveluihin keskeisimpänä lukeutuvat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Vuotta ennen oppivelvollisuutta lapselle tarjotaan esiopetusta, joka on suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta. Lapsen kehityksen kannalta varhaiskasvatus, esiopetus sekä perusopetus muodostavat etenevän ja johdonmukaisen jatkumon lapsen elämässä. Myös oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka käyttävät varhaiskasvatuspalveluja, kuuluvat varhaiskasvatuksen piiriin. (STAKES 2009, 11–12.)

Varhaiskasvatuksessa keskeisenä tehtävänä on vaalia lapsuutta ja ohjata lasta ihmisenä kasvamisessa. Toimintaa ohjaavat kasvatuspäämäärät, joita ovat lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toisen huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen sekä itsenäisyyden asteittainen lisääminen. Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on huolehtia, että kasvatuspää-

määrät ohjaavat toimintaa riittävän tasapainoisesti ja syvällisesti. (STAKES 2009, 13.)

Henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämisessä keskeistä on, että lasta tuetaan olemaan yksilöllinen, jotta hän saa kehittyä ja toimia ainutlaatuisena persoonallisuutenaan. Kasvatuspäämääränä toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen puolestaan tarkoittaa sitä, että lapsi oppii välittämään ja ottamaan toiset ihmiset huomioon suhtautumalla myönteisesti itseensä, toisiin ihmisiin sekä erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöihin. Itsenäisyyden asteittainen lisääminen tukee lasta oppimaan kehitystasonsa mukaisesti tekemään päätöksiä ja valintoja sekä huolehtimaan itsestään ja läheisistään niin, että tarpeellinen huolenpito ja turva ovat koko ajan kuitenkin lähellä. (STAKES 2009, 13.)

2.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja toteuttaminen

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus eli STAKESin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -oppaan (2009, 15) mukaan varhaiskasvatuksen keskeisimpänä tavoitteena on lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen, jotta lapsella on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Tärkeää hyvinvoinnin edistämisessä on lapsen perustarpeista huolehtiminen sekä toimintakyvyn ja terveyden vaaliminen. Hyvinvointia edistää se, että lapsi saa tuntea olonsa hyväksytyksi, arvostetuksi ja nähdyksi, jotta hän saa vahvistusta itsetunnolleen. Jokainen lapsi täytyisi kohdata yksilöllisten ja persoonallisten tarpeidensa mukaisesti sekä tasa-arvoisesti sukupuolestaan, kulttuurisesta tai sosiaalisesta taustastaan riippumatta. Lapselle täytyy mahdollistaa yhteenkuuluvuuden tunne vertaisryhmänsä kanssa sekä vaalia hänen suhteitaan muihin lapsiin, vanhempiin ja kasvattajiin. Pysyvät ja turvalliset ihmissuhteet edistävät lapsen hyvinvointia.

Perustan varhaiskasvatuksen toteutumiselle muodostaa hyvä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus. Eri-ikäisillä lapsilla nämä varhaiskasvatuksen osa-alueet painottuvat eri tavalla. Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän tapahtuu kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja sitä enemmän hän tarvitsee kasvatta-

jan huolenpitoa. Kasvattajien tehtävänä on tuoda päivän eri vaiheisiin erilaisia varhaiskasvatuksen ulottuvuuksia. (STAKES 2009, 16.)

Kasvattajien tärkeimpiä ominaisuuksia varhaiskasvatuksessa ovat sitoutuneisuus, herkkyys ja kyky reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin sekä pedagoginen ammattitaito. Kasvattajat mahdollistavat lapselle mahdollisimman hyvän varhaiskasvatuksen luomalla aikuisten ja lasten yhteisössä hyvän ilmapiirin, jossa lapset saavat tuntea olonsa turvallisesti ja arvostetuksi sekä tuntea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta ryhmän kanssa. Toiminnan suunnittelu sekä kasvatusympäristön rakentaminen lapsen ominaiset toimintatavat, kuten leikkiminen, liikkuminen ja tutkiminen, huomioon ottavasti kuuluvat myös kasvattajien tehtäviin. Kasvattajien toimintaa pitää ohjata näkemys hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta, lapsen, lapsen vanhempien sekä toistensa kokemusten kunnioittaminen ja kasvatuskumppanuuden periaatteet. (STAKES 2009, 16–17.)

3 ERITYISVARHAISKASVATUS

”Mitä lapsi tarvitsee saadakseen hyvän alun elämälleen?” Näin kysyy Eva Björck-Åkesson artikkelissaan *Specialpedagogik i förskolan* (2009,17). Björck-Åkesson kirjoittaa, että ensimmäinen ikävuosi ihmisen elämässä on merkityksellistä aikaa hyvän alun lapsen elämälle takaamisessa. Lapsen ensimmäisinä ikävuosina painotetaan leikkiä ja oppimista, jota pidetään perustana myöhemmälle kehitykselle elämässä. Jotta lapsi voi kehittyä, oppia ja olla osallisena, tarvitsee hän fyysisiä tarpeita, kuten ruokaa, lepoa, hoivaa sekä liikuntaa. Hän tarvitsee myös vuorovai-
kutusta, kannustamista sekä mahdollisuuksia käyttää ja kehittää kaikkia aistejaan. Lapsen täytyy saada nauraa ja riidellä ja saada myös vahvistusta tunteiltaan. Jotkut lapset tarvitsevat myös erityistä tukea arkielämässään kehitykselle ja oppimisel-
le.

3.1 Mitä erityisvarhaiskasvatus on?

Erityisvarhaiskasvatuksen tavoitteena on vastata lapsen erityisen tuen tarpeisiin monimuotoisesti. Taustalla on ajatus laadukkaasta, kaikille yhteisestä ja yhtäläisestä varhaiskasvatuksesta, jossa oppimisympäristö olisi sellainen, missä monenlaisten lasten oppiminen ja kehittyminen mahdollistuisi. Erityisvarhaiskasvatuksen toimintaa järjestetään kunnallisen päivähoiton piirissä ja sen tavoitteena on auttaa erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta sekä hänen perhettään. Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen päivähoito on järjestetty joko päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa. (Pihlaja 2009, 35; Uudenkaupungin päivähoito 2013.)

Mikäli lapsella on tarvetta erityiseen tai tehostettuun tukeen tiedollisen, taidollisen, fyysisen, sosiaalisen tai tunne-elämän kehityksen alueella, on lapsella oikeus myös saada sitä. Lähtökohtana tuen tarpeen määrittelylle ovat jo aiemmin todettu tuen tarve tai vanhempien ja päiväkodin henkilöstön arviot ja havainnot lapsesta. Lapsen erityisen tuen tarpeen arviointi on myös osa varhaiskasvatus- ja esiopetus-
suunnitelmaa, joka jokaiselle päivähoidossa olevalle lapselle on laadittava. Usein arviointiin voivat osallistua myös eri alojen asiantuntijat, kuten puheterapeutti, fysioterapeutti, psykologi ja kuntoutusohjaaja. Nämä eri tahot suunnittelevat ja toteuttavat moniammatillisesti ja yhteistyössä vanhempien kanssa lapsen tarvit-

semia palveluita. (Peda.net 2013 a.) Lähtökohtana suunnittelulle tulisi aina olla lapsen vahvuudet.

Erityisen tärkeää erityisvarhaiskasvatusta toteutettaessa on lapsen tuen tarpeen arviointi riittävän varhaisessa vaiheessa, lapsen osallistumisen mahdollistaminen päivähoiton ryhmän toimintaan, perheen ja päiväkodin henkilöstön tukeminen lapseen liittyvissä asioissa, yhteistyö vanhempien ja erilaisten yhteistyötahojen kanssa sekä lapsen kehityksen tukeminen hänen vahvuudet ja vaikeudet huomioon ottaen. (Hämeenlinnan kaupunki 2013.)

Jokimies ja Lahtiperä (2006, 62–63) kirjoittavat, että kasvatuskumppanuuden merkitys korostuu erityisesti tukea tarvitsevien lasten kanssa. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa tapahtuvaa yhteistyötä varhaiskasvatushenkilöstön ja lapsen vanhempien välillä. Sekä vanhemmat että päivähoiton henkilökunta sitoutuvat molemmat yhdessä tukemaan lasten kasvua, kehitystä ja oppimista. (Suomen vanhempainliitto 2013.) Jokimies ja Lahtiperä (2006, 62–63) jatkavat, että päivähoiton kasvatus- ja hoitohenkilöstö toimivat siis yhteistyössä vanhempien kanssa. Yhdessä nämä kaksi lapselle tärkeää tahoja luovat toimivan systeemin, joka perustuu yhteisiin arvoihin, tapoihin ja toimintaan lapsen parhaaksi. Lapsen tarpeet ovat kasvatuskumppanuuden lähtökohtana ja tällainen kodin ja päivähoiton yhteistyö luo parhaat edellytykset lapsen hyvinvoinnille ja turvallisuuden tunteelle. Kasvatuskumppanuuden muodostamiselle on annettava riittävästi aikaa ja molempien tahojen on oltava valmiita panostamaan työhön.

3.2 Erityisvarhaiskasvatuksen tukitoimet ja tehtävät

Päivähoiton tukitoimia erityiselle tuelle ovat muun muassa henkilöstön määrän lisääminen, avustajien hankkiminen ja ryhmäkokojen pienentäminen. Nämä tukitoimet ovat päivähoiton tietoista tehostamista, lapsen tarpeiden mukaisesti tehtävää päivittäisen ympäristön sekä toiminnan arviointia ja muokkaamista. (Uudenkaupungin päivähoito 2013.) Usein tukea tarvitseva lapsi on sijoitettuna päivähoitoryhmässä kahden, joskus jopa kolmen paikalle, tai hänelle on palkattu avustaja (Heinämäki 2004, 12). Erityisvarhaiskasvatusta voidaan toteuttaa myös integroiduissa lapsiryhmissä, joissa osalla lapsista on erityisen tuen tarvetta. Nämä lap-

siryhmät ovat tavallisia lapsiryhmiä pienempiä ja niissä työskentelee erityislastentarhanopettaja. (Pori.fi 2013.)

Liisa Heinämäen (2004, 56) mukaan ennaltaehkäisy, havaitseminen ja puuttuminen, palvelujen kehittäminen, tuen järjestäminen sekä moniammatillinen yhteistyö voidaan myös lukea erityisvarhaiskasvatuksen tehtäviin. Henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen, toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen sekä itsenäisyyden asteittainen lisääminen ovat varhaiskasvatuksen päämääriä, joihin myös erityisvarhaiskasvatuksen tehtävät perustuvat. Lapsuuden vaaliminen, lapsen ohjaaminen ihmiseksi kasvamisessa sekä lapsuuden itseisarvoisen luonteen painottaminen ovat tärkeitä arvoja varhaiskasvatuksessa.

Kunnan tehtävänä on huolehtia siitä, että tuen tarpeessa olevat lapset saavat riittävät varhaiskasvatuspalvelut. Eräs kuntoutusmuodoista tuen tarpeessa olevalle lapselle voi olla kunnan järjestämä päivähoito. Lapsen yksilölliset tarpeet, yhteistyö vanhempien sekä eri tahojen kanssa ja tukipalvelujen riittävyys tulisi huomioida päivähoiton toteuttamisessa. Kunnan peruspalveluiden henkilöstön tulee myös huolehtia siitä, että perhe voidaan ohjata tarvittaviin erityispalveluihin esimerkiksi lastensuojeluun ja perheneuvolaan. (Heinämäki 2004, 10.)

3.3 Erityisvarhaiskasvatuksen kehitys Suomessa

Vuonna 1973 laki lasten päivähoidosta astui voimaan. Sitä ennen oli kuitenkin jo järjestetty 1800-luvun loppupuolelta lähtien alle kouluikäisten lasten hoitoa, kasvatusta ja opetusta Suomessa. Voimaan astunut laki yhdisti pienten lasten hoitomuodot saman lainsäädännön piiriin ja tietyin edellytyksin toiminnasta tuli valtionosuuteen oikeuttavaa toimintaa. Lastentarhat olivat saaneet oman lainsäädäntönsä kautta kuulua valtionavun piiriin jo vuodesta 1927. Ensisijaisesti päivähoitoon olivat oikeutettuja he, jotka hoidollisista ja kasvatuksellisista syistä tarvitsivat eniten päivähoitoa. (Pihlaja & Svärd 1996, 88.)

Ennen varsinaista erityispäivähoidon järjestämistä lastentarhanopettajat hankkivat lisätietoa erityisiä vaikeuksia omaavien lasten opettamisesta ja näin he toimivat

omalta osaltaan erityispäivähoidon uranuurtajina. 1950-luvulta alkaen järjestettiin erityisopetusta lapsille, joilla oli erityisiä vaikeuksia, joko yhdessä toisten lasten kanssa tai omissa ryhmissään. Päivähoitolain astuttua voimaan myös erityispäivähoito alkoi kehittyä ja suurimpiin kaupunkeihin perustettiin erityisryhmiä. (Pihlaja & Svärd 1996, 88.)

Päivähoidon kokonaisvaltainen kehittäminen alkoi 1970-luvulla päivähoitolain astuttua voimaan. Tuolloin selvitettiin tarkemmin kunnan velvollisuuksista ja mahdollisuuksista päivähoidon järjestämiseen. Lainsäädöksillä ja asetuksilla säädettiin myös tarkemmin henkilökunnan määrästä ja koulutuksesta. Näin myös varhaiskasvatuksen koulutus sekä tutkimus lisääntyivät. Päivähoitolaki paransi vammaisten lasten mahdollisuuksia päästä päivähoitoon sekä saada heidän tarvitsemaansa kuntoutusta ja opetusta. Suurimpiin kuntiin palkattiin erityistyöntekijöitä, kuten erityislastentarhanopettajia, puheterapeutteja ja lääkintävoimistelijointa. Samoihin aikoihin myös kasvatusneuvolatoiminta laajentui ja mahdollisti näin yhteistyön päivähoidossa lasten sosiaalis-emotionaalisten ongelmien hoitamiseksi. (Pihlaja & Svärd 1996, 89.)

Tapahtumien seurauksena mahdollistui yhdenvertaisen päivähoitopalvelun muodostuminen koko maahan. Erityisesti suurissa kaupungeissa päivähoidon tarve oli suuri ja erityispäivähoitopalveluja oli tarjolla vain näissä kaupungeissa. Pienemmissä kaupungeissa erityispäivähoidon tarve oli vähäinen eikä henkilökuntaa voitu palkata parin lapsen tarpeisiin. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatusta ja kuntoutusta päivähoidossa tehosti huomattavasti kiertävien erityislastentarhanopettajien virkojen perustaminen suuriin ja keskisuuriin kuntiin. (Pihlaja & Svärd 1996, 89–90.)

1990-luvulla kuntien vastuu päivähoitopalvelujen järjestämisestä muuttui uudella tavalla valtionosuuslainsäädännön muutoksen johdosta. Nykyisin kunta itse päättää mihin kunnan varat suunnataan kuntalaisille palveluja järjestettäessä. Tämä edellyttää kunnalta suurta asiantuntemusta toimintojen tärkeysjärjestykseen asetettaessa. Kuntien talous on tiukentunut 1990-luvulta lähtien ja usein tämä houkuttelee kuntaa tekemään halpoja ratkaisuja päivähoidon kasvaneiden velvoitteiden osalta. Erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille nämä lainsäädännön ja talouden

muutokset ovat sekä uhka että mahdollisuus. Laki velvoittaa järjestämään lapselle päivähoitopaikan, mutta resurssien puutteen takia lapsi ei välttämättä aina saa sitä tukea, jota hänen yksilöllinen kehityksensä edellyttäisi. (Pihlaja & Svärd 1996, 91–92.) Yhä edelleen 2010 -luvulla käydään keskustelua kuntien resursseista sekä siitä, että toteutuuko erityistä tukea tarvitsevien lasten oikeudet saada heidän kehityksensä mukaista tukea.

4 VARHAISKASVATUKSEN LAINSÄÄDÄNTÖ

Suomen lasten päivähoitolain (L19.1.1973/36) mukaan päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päiväkotihoidon voidaan järjestää sille varatuissa tiloissa, jota kutsutaan päiväkodiksi. Perhepäivähoitoa voidaan puolestaan järjestää yksityisessä kodissa tai kodinomaisissa tiloissa ja leikkitoimintaa sekä muuta päivähoitotoimintaa voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatuissa tiloissa. Lain mukaan päivähoitossa olevalle lapselle voidaan järjestää myös tarpeelliset kuljetukset.

Lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusiässä ovat oikeutettuja päivähoitopaikkaan. Myös sitä vanhemmat lapset voivat saada päivähoitoa mikäli he sitä tarvitsevat eikä hoitoa ole muulla tavoin järjestetty. Päivähoito on pyrittävä järjestämään niin, että se tarjoaa jatkuvan hoidon sinä aikana, jona sitä tarvitaan sekä tarjoaa lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopivan hoitopaikan. (L19.1.1973/36.)

Lain (L19.1.1973/36) mukaan ”päivähoidon tavoitteena on tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä.” Päivähoidon täytyy tarjota lapselle suotuisa kasvuympäristö, kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä jatkuvat, turvalliset ihmissuhteet. Päivähoidon täytyy tukea lapsen älyllistä, eettistä, esteettistä ja uskonnollista kasvatusta sekä edistää lapsen sosiaalista, fyysistä ja tunne-elämän kehitystä. Kunnan tehtävänä on huolehtia päivähoitotoiminnasta lapselle sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin Suomen laki lasten päivähoitosta edellyttää. Päivähoidon tulee olla olosuhteiltaan lapsen hoidolle ja kasvatukselle sopiva. Myös hoidettavien lasten määrästä sekä hoito- ja kasvatushenkilöstöstä on laissa tehty omat sääöksensä.

Kunnalla on velvollisuus järjestää kuntalaisilleen päivähoitopalveluja. Kunta voi järjestää palvelut joko hoitamalla toiminnan itse, sopimalla järjestelyistä yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa, olemalla toimintaa hoitavan kuntayhtymän jäsenenä, hankkimalla palveluita muualta kuten toiselta kunnalta tai yksityisestä palveluntuottajalta tai antamalla palvelunkäyttäjälle lain mukaisen palvelu-

setelin. Kunnan on myös huolehdittava siitä, että päivähoitoa on saatavilla siinä määrin kuin kunnassa esiintyvä tarve vaatii. Kunnan tehtävänä on lisäksi huolehtia, että lapsi voi saada päivähoitoa hänen omalla äidinkielellään: suomen-, ruotsin- tai saamenkielellä. (L19.1.1973/36.)

Mikäli vanhemmat eivät käytä oikeuttaan lasten päivähoitopaikkaan, on heillä vaihtoehtoisesti mahdollisuus saada lapsen hoidon järjestämiseksi taloudellista tukea eli kotihoidon tai yksityisen hoidon tukea, johon voi kuulua hoitoraha tai hoitolisä. Jotta vanhemmat tai huoltajat voivat saada tukea on edellytyksenä, että he eivät valitse lasten päivähoitolain mukaista päivähoitopaikkaa sekä se, että lapsi asuu Suomessa. (L20.12.1996/1128.)

4.1 Erityisvarhaiskasvatusta koskeva lainsäädäntö

Lasten päivähoitoa koskevassa laissa on vain muutamia mainintoja erityistä tukea ja hoitoa tarvitsevia lapsia koskien. Lain (L19.1.1973/36) kolmannessa pykälässä mainitaan, että ”päiväkoti tai sen osa voidaan järjestää lasten erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeen perusteella *erityispäiväkodiksi*”. Lasten päivähoiton henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista on myös säädetty laissa. Kunnalla on oltava käytettävissä päivähoidossa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan palveluja.

Mikäli lapsella esiintyy tarvetta erityiselle tuelle, on lapselle laadittava kuntoutuksen yhteensovittamiseksi kuntoutussuunnitelma, mikä laaditaan yhteistyössä lapsen vanhempien ja tarpeen mukaan kunnan sosiaalihuollon, terveydenhuollon sekä koulutoimen kanssa (L19.1.1973/36).

”Kun päiväkotiin otetaan lapsi, joka on erityisen hoidon tai kasvatuksen tarpeessa, on hänestä hankittava alan erikoislääkärin tai muun asiantuntijan lausunto.” Näin mainitaan asetuksessa lasten päivähoidosta (L16.3.1973/239). Samassa asetuksessa on myös säädetty, että mikäli päiväkodissa on yksi tai useampia erityistä tukea tarvitsevia lapsia eikä päiväkodissa ole lasta varten erityistä avustajaa, on se otettava huomioon hoidettavien lasten tai varhaiskasvatushenkilökunnan lukumäärässä.

5 ERITYISVARHAISKASVATUKSEN OSAAMINEN

Eräs laadukkaan erityisvarhaiskasvatuksen tekijöistä on henkilökunta. Päivähoidossa työskentelee useita eri ammattilaisia, joiden pohjakoulutus vaihtelee. Lähihoitajat, päivähoitajat ja lastenhoitajat toimivat lastenhoitajien toimissa. Lastentarhanopettajien työssä voi olla lastentarhanopettajia, sosionomeja, LTO/varhaiskasvatuksen- tai kasvatustieteen kandidaatteja ja sosiaaliskasvattajia. Ainoastaan erityislastentarhanopettajan työssä tulee heillä kaikilla olla erityisopettajan koulutus. (Pihlaja 2009, 35.)

Kasvattajan tärkeä työväline on hän itse, joten kasvattajan tulisi tuntea itsensä kuten omat vahvuutensa sekä hankaluutensa. Päivähoidossa keskeistä on myös tiimissä toimiminen. Ryhmän yhteistyön toimiminen on siis hyvin tärkeää perustehetävän ja tavoitteiden toteutumisen kannalta. Kun kasvattajien yhteistyö toimii, hyötyvät lapset mahdollisimman paljon pedagogisesta osaamisesta. Vaikka tehtävät vaihtelevat eri ammattilaisten kesken, on tärkeää osoittaa koko henkilökunnalle, että he kaikki ovat samanarvoisia. (Pihlaja 2009, 37–38.)

Erityislastentarhanopettajan työnkuvaan kuuluu kunnan päivähoidossa toimiminen lasten, lasten huoltajien, päivähoidon ammattilaisten sekä muiden lasten ja perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten kanssa. Työhön kuuluu lapsen oppimisen ja kasvun tukemista sekä myös perheiden tukemista kasvatustehtävissä. Erityislastentarhanopettajalla on erityinen rooli alansa asiantuntijana, sillä erityisopettajien osuus päivähoidon henkilöstöstä on vähäinen. Erityislastentarhanopettaja voi toimia esimerkiksi lapsiryhmässä erityisopettajana, johtajana, päiväkodin/päiväkotien yhteisenä erityisopettajana tai alueen konsultoivana erityisopettajana. (Pihlaja 2009, 38–39.)

Erityislastentarhanopettajilta vaaditaan muun muassa osaamista lapsen kehityksen ja kasvun arvioinnissa, lapsen kehityksen ja oppimisen tuntemisessa sekä erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa. Lisäksi heiltä edellytetään pedagogista suunnittelua ja toteutusta, pedagogiikan arviointia sekä moniammatillista työtä. Erityislastentarhanopettajilla on myös vastuu erityispedagogiikan asiantuntijan tehtävässä, jo-

ten työssä vaadittavaa osaamista on myös henkilöstön konsultointi ja ohjaus sekä moniammatillinen ja perhelähtöinen työ. (Lastentarhanopettajaliitto 2013.)

5.1 Kiertävä erityislastentarhanopettaja

Kiertävä erityislastentarhanopettaja eli KELTO toimii varhaiskasvatuksen asiantuntijana useimmiten kunnan, sen osa-alueen tai kuntayhtymän alueella. KELTO:n työnkuvaan kuuluu toimia erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kasvatustalveluiden suunnittelu-, valmistelu- ja konsultointitehtävissä alueella, joka koostuu useasta päivähoiton toimintayksiköstä. (Lastentarhanopettajaliitto 2013.)

KELTO on osa päivähoitohenkilöstöä, vaikka ei työskentelekään kiinteästi varsinaisesti missään yksikössä. Tyypillisimmin KELTO auttaa alle 7-vuotiaiden lasten asioissa ja työskentelee moniammatillisessa yhteistyössä yhdessä vanhempien, päivähoiton, lastenneuvolan, koulujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa lapsen parhaaksi. Kiertävä erityislastentarhanopettaja on mukana myös lapsiryhmän arvioinnissa ja toiminnan suunnittelussa. (Peda.net 2013 b.) Kiertävä erityislastentarhanopettaja ohjaa ja sovittaa kuntouttavat elementit lapsen päivähoitoarkeen sujuvaksi osaksi sekä varmistaa omalla työllään varhaisen puuttumisen yhteistyössä muiden asiantuntijoiden kanssa.

Mikäli lapsen kehityksessä tai oppimisessa ilmenee jotakin poikkeavaa tai tuen tarvetta, vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan on hyvä olla yhteydessä kiertävään erityislastentarhanopettajaan. KELTO ohjeistaa perheitä ja kasvatuksesta ja hoidosta vastaavia työntekijöitä siitä, mitä lapsen kanssa tulisi erityisesti ottaa huomioon ja miten lapsen kanssa toimiminen on mahdollista. Yhteistyössä vanhempien ja päivähoiton henkilöstön kanssa selvitetään onko tarvetta jatkotoimenpiteille. (Peda.net 2013 b.)

6 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVA LAPSI

Milloin lapsi tarvitsee erityistä tukea? Päivähoidossa erityisen tuen tarpeen määrittelyn lähtökohtana on lapsen normaali kasvu ja kehitys, joka pohjautuu kehityspsykologiseen tietoon. Tietyissä ikävaiheissa lapsen odotetaan osaavan tietyt taidot ja asiat. Tämä niin kutsuttu määrällinen näkökulma on jo pitkään ollut lapsen kehitysnäkemyksen taustalla. Tämän näkemyksen mukaan lapsen kehityksen poikkeamat ovat siis helposti havaittavissa. Määrällisen näkemyksen rinnalle on kuitenkin tullut myös laadullinen kehitysnäkökulma, jonka mukaan lapsi saavuttaa tietyt kehitysvaiheet oman kehitysvauhtinsa mukaisesti. (Pihlaja 2005, 57.)

Anette Sandberg ja Martina Norling ovat avanneet artikkelissaan *Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder* (2009, 37) erityistä tukea tarvitsevan lapsen käsitettä. Jotkut lapset tarvitsevat erityistä tukea, koska heillä on muodollinen vamma esimerkiksi Downin syndrooma, sairaus tai psykososiaalisia vaikeuksia, jotka vaikeuttavat heidän toimimistaan arjessa. Muita lapsia ei ole virallisesti diagnosoitu erityistä tukea tarvitseviksi, mutta esiopetuksessa tai kotona lapsen kehityksen viivästyisestä tehtyjen havaintojen perusteella, voidaan myös näitä lapsia pitää erityistä tukea tarvitsevina. Perinteisesti erityistä tukea tarvitseviksi lapsiksi on määritelty lapset, joilla on kehityksen viivästyminen, vammaiset, kuulo- tai näkövammaiset, puhevammaiset tai lapset, joilla on muita lääketieteellisiä vammoja. Erityisen tuen antamisen tiedoista ja menetelmistä täytyy olla yhtenäinen suunnitelma, jotta tiedetään mihin on hyvä keskittyä, mitä vaikeuksia on kyseessä ja mitä toimenpiteitä olisi testattava. (Sandberg & Norling 2009, 37–38.)

Päivi Pihlaja kertoo väitöskirjassaan *Varhaiserityiskasvatus suomalaisessa päivähoidossa* (2005, 58), että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan lapsi, jolla on sairaus, vammaisuus, toimintavajavuus tai psyykkisiä tai sosiaalisia riskejä, tarvitsevat erityistä tukea. Myös lapset, joilla on oppimisvalmiuksiin liittyviä riskitekijöitä, ovat oikeutettuja erityiseen tukeen. Pihlaja kritisoi opetushallituksen määritelmää siitä, että yhä edelleen pedagogisessa kontekstissa erilaisuutta määritellään ja lapsia luokitellaan. Modernit mallit lapsuuden häiriöistä selittävät yksittäisempiä häiriöitä ja käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lapsista tehdään

yhä tarkempia diagnooseja. Pihlaja esittääkin kysymyksen siitä, kuinka täydellisiä lastemme pitäisi nykyisin olla, jotta heitä ei luokiteltaisi erityisiksi. Erityisen tuen tarpeen määrittäminen ja tunnistaminen on vaihtelevaa ja siksi tuen tarpeen laajuuskin on ongelmallista selvittää. (Pihlaja 2005, 58–59.)

6.1 Lapsen kehityksen vaikeuksia

Lapsen kehityksen vaikeuksiin lukeutuvat muun muassa kielen kehityksen vaikeudet, sosiaalis-emotionaaliset häiriöt sekä tarkkaavaisuuden ja käyttäytymisen häiriöt. Myös lapsen vammaisuus, kuten kuulo-, näkö-, ja liikuntavamma tuovat omat haasteensa lapsiryhmän toimintaan.

6.1.1 Kielen kehityksen vaikeudet

Kielen kehityksen vaikeudet voivat ilmetä lapsella kielen ääntämisen, ymmärtämisen sekä tuottamisen alueella. Kielihäiriöt voivat liittyä myös elimellisesti puhe-eliminiin, kuuloon tai aivot toimintaan. Jatkuessaan kielivaikeudet voivat johtaa jopa sosiaalisiin ja psyykkisiin ongelmiin ja oppimisen vaikeutumiseen. Sen vuoksi onkin hyvin tärkeää, että kielihäiriöt todetaan ja kuntoutus aloitetaan mahdollisimman varhain. (Heinämäki 2000, 52.)

Jo lapsen varhaisen kehityksen perusteella voidaan ennakoida kielellisiä vaikeuksia. Usein vaikeuksia ennustavat vauvaiässä vähäinen ja vähän konsonantteja sisältävä jokeltelu, viestittävien eleiden vähäisyys, kielen ymmärtämisen vaikeudet, älykkyyden ja muistin ongelmat sekä symbolisen eli esittävän leikin puuttuminen. Kasvattajan olisi tärkeä huomioida nämä asiat, jotta hän voisi jo varhain tukea lapsen kielellistä kehitystä. (Heinämäki 2000, 52.)

Erilaisia kielen ja puheen erityisvaikeuksia ovat muun muassa viivästynyt puheen kehitys, missä lapsi ei vielä kaksivuotiaana noudata suullisia ohjeita tai ei kolmi- vuotiaana puhu. Yksi kielen kehityksen erityisvaikeus on myös dysfasia, joka ilmenee monina erilaisina muotoina. Puheen tuottaminen, vastaanottaminen tai molemmat teettävät hankaluuksia. Mutismilla tarkoitetaan puhumattomuutta, joka voi liittyä psyykkisiin tai neurologisiin sairauksiin. Mutismissa lapsi ei puhu, vaikka hänen puhe-elimensä toimivat ja hänellä on kyky puhua. Selektiivinen mu-

tismi eli valikoiva puhumattomuus kohdistuu tiettyihin tilanteisiin ja henkilöihin. (Heinämäki 2000, 54.)

Puheen toisto kuuluu osana lapsen normaaliin kielen kehitykseen ja menee ohitse parin kuukauden kuluessa. Änkytys on puherytmin häiriö, joka ilmenee jatkuvana puheen toistona. Änkytykseen voi liittyä elimellinen vika, neurologinen syy tai oppimisen ongelma. Äänihäiriöiden taustalla on vääränlainen äänenkäyttö, joka voi olla jatkuvaa huutamista tai arkuudesta johtuvaa kuiskausta. (Heinämäki 2000, 56.)

6.1.2 Sosiaalis-emotionaaliset häiriöt

Sosiaalis-emotionaaliset häiriöt ilmenevät usein hankaluuksina arkipäiväisissä toiminnoissa itse tilanteissa tai tilanteesta toiseen siirryttäessä. Sääntöihin liittyvät vaikeudet ovat myös yleisiä ja pienillä lapsilla esiintyy sääntöjen vastustamista-poina yleisimmin aggressiota, satuilua ja valehtelua ja nipistelyä. Vaikeudet eivät kuitenkaan kaikki liity pelkästään aggressiiviseen tai uhmaavaan käyttäytymiseen vaan ne voivat ilmetä hyvin eri tavoin eri lapsilla. Lapsi voi muun muassa olla arka ja ujo, vetäytyvä tai ylivilkas. Lapsella saattaa myös olla heikko itsetunto eivätkä hänen valmiutensa vastaa ikätasoa. Yhtenä merkinä häiriölle voi olla oppimisvaikeudet, depressiot sekä pelot. Myös leikin puuttuminen sekä vaikeus olla yhdessä muiden lasten kanssa, tunnekylläisyys ja empatian puute voivat olla merkkejä sosiaalis-emotionaalisille häiriöille. (Heinämäki 2000, 61–62.)

Häiriöitä pohdittaessa on kuitenkin syytä erottaa ne lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvista ohimenevistä kasvatusvaikeuksista sekä uhmakausista. Tärkeää on myös muistaa, että usein sosiaalis-emotionaaliset häiriöt ovat vasta toissijaisia, sillä usein muut vaikeudet oppimisessa voivat aiheuttaa käyttäytymisongelmia lapsella. (Heinämäki 2000, 61.)

6.1.3 Tarkkaavaisuuden häiriöt

Tarkkaavaisuuden häiriöt ilmenevät yleensä 3-4 vuoden iässä. Häiriöt voidaan jakaa kahteen päämuotoon, joista alle kouluikäisenä huomataan yleensä ADHD ja kouluikäisessä ADD. (Heinämäki 2000, 71.)

ADHD ilmenee usein impulsiivisuutena ja levottomuutena. Kaikki ärsykkeet häiritsevät ja tahdonalainen tarkkaavaisuus on vaikeaa ADHD-häiriöstä kärsivälle. Käyttäytymishäiriöt ja aggressiivisuus liittyvät usein ADHD-häiriöön. ADD-häiriössä lapsi puolestaan on arka ja vetäytyvä eikä ollenkaan aggressiivinen. Lapsella voi myös ilmetä ahdistuneisuutta ja pelkoja. (Heinämäki 2000, 72.)

Käytöstä voidaan kutsua tarkkaavaisuuden häiriöksi, mikäli siihen liittyy pitempikaikaista, vähintään puolen vuoden ajan, ilmaantuvaa ikätasoon sopimatonta käytöstä. Lapsella voidaan epäillä häiriötä, mikäli hän ei huomaa yksityiskohtia ja tekee huolimattomuusvirheitä, kuunteleminen ja ohjeiden seuraaminen on vaikeaa, lapsi ei jaksa keskittyä tai ponnistella pitkään, lapsi häiriintyy herkästi ja unohtelee asioita. Diagnoosi vaatii kuitenkin aina asiantuntijan perusteellisen tutustumisen lapseen ja hänen taitoihinsa. (Heinämäki 2000, 72–73.)

6.2 Lapsen kasvun ja kehityksen arviointi

Lapsen kehityksen kokonaisvaltainen huomioiminen on aina ollut yhtenä tärkeimpänä painokohtana Suomen päivähoitossa. Lapsen kasvua ja kehitystä arvioidessa onkin tärkeää huomioida kehitys mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Arvioinnissa tulisi huomioida lapsen karkeamotorista, hienomotorista, sosioemotionaalista ja kognitiivista kehitystä. Jos lapsella ilmenee erityisen tuen tarve jollakin tietyllä kehityksen osa-alueella, kehityksen arviointi ja siihen liittyvä suunnittelu keskittyvät erityisesti tämän kehityksen alueelle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001, 114.)

Erityisen tuen tarpeen arvioinnissa tulisi painottaa niiden toiminnallisten taitojen arvioimista, joilla on todellista merkitystä lapsen arjessa juuri nyt tai lapsen tulevaisuuden kannalta. Arviointi toteutetaan lapsen omassa arkiympäristössä hänen päivittäisten puuhiensa yhteydessä. Lapsen kasvua ja kehitystä arvioidessa on yhtä tärkeää huomioida myös lapsen ympäristön, kuten fyysisen ympäristön ja lapsen saaman kasvatuksen ja opetuksen merkitys kehityksen ja käyttäytymisen kannalta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001, 115.)

Tärkeintä arvioinnissa olisi aina lähteä liikkeelle lapsen vahvuuksista. Arvioinnin tulosten tavoitteena on kuvata lapsen taitoja ja painottaa niitä asioita, joissa lapsi onnistuu. Lapsen vahvuuksista on hyvä kerätä tietoja monella eri tavalla. Tavallisin ja hyväksi todettu tapa on lapsen päivähoiton arjen havainnointi, joihin löytyy valmiita havainnointilomakkeita. Tärkeää havainnointia tehdessä ja niitä kirjatessa on systemaattisuus. Myös lapsen vanhempien, muiden ammattiryhmien sekä lapsen itsensä haastattelu on todettu hyväksi menetelmäksi arvioinnin tukena. Arvioinnin tulisi aina tapahtua lapsen arjen toiminnoissa, kuten päivähoitossa. Vanhemmilla on tärkein rooli lapsensa kasvussa ja kehityksessä. Siksi arviointiin pitäisi aina ottaa lapsen vanhemmat mukaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2001, 115–117.)

7 JÄRVI-POHJANMAAN YHTEISTOIMINTA-ALUEEN ERITYISVARHAISKASVATUS

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alue, johon kuuluvat Alajärven, Soinin ja Vimpelin kunnat, muodostettiin vuonna 2009. Vuonna 2010 alueella aloitti työnsä kiertävä erityislastentarhanopettaja eli KELTO. Järvi-Pohjanmaan varhaiskasvatuksessa ei ole käytössä käsitettä erityispäivähoito, sillä alueella ei ole erityistä tukea tarvitseville lapsille omia erityisryhmiä. (Leppäharju 2013.)

Päivähoitopaikkaa vanhemmat hakevat lapsilleen joko päivähoitotoimiston tai päiväkotien kautta. Nämä hakemukset käsitellään valintapalaverissa, joissa myös alueen kiertävä erityislastentarhanopettaja on asiantuntijana paikalla. Valintapalaverissa lapselle valitaan sopivin päivähoitomuoto, joka yleensä on päiväkotia. (Leppäharju 2013.)

Päivähoidossa aloittavalle lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa. Osana suunnitelmaa on myös lapsen tuen tarpeen arviointi, joka sekin tehdään yhteistyössä vanhempien sekä päivähoidon henkilöstön kanssa. Tarvittaessa suunnitelmaa tekemässä voi myös olla muita alan asiantuntijoita. Mikäli tarvetta erityiselle tuelle löytyy, ryhdytään tarvittaviin tukitoimiin välittömästi. Näin voidaan ehkäistä suurempien haasteiden syntymistä. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että suunnitelmasta muodostuu tarkoituksenmukainen ja yhtenäinen kokonaisuus. Varhaiskasvatuksen arjessa tulee olla riittävästi toimenpiteitä lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseen. (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 17–18.)

”Tuen järjestämisen periaatteena on, että tarpeen havaitsija käynnistää tukitoimenpiteet yhdessä vanhempien kanssa.” Tukitoimet aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja niitä tarvittaessa tehostetaan. Toimintaa mukauttamalla ja eriyttämällä mahdollistetaan lapsen päivittäinen ohjaus. Lapsiryhmä on myös osa lapsen tukitoimia ja lapsen tuen järjestäminen toteutetaan integroimalla eri toimintoja kuntoutukselliseksi kokonaisuudeksi. (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 18.)

Tuen ja yksilöllistämisen perustana ovat lapsen vahvuudet ja voimavarat. Oman toiminnan suunnittelu, toteuttaminen sekä arviointi tehdään yhdessä lapsen kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan mitä muutoksia kasvatuksellisessa ja fyysisessä ympäristössä toteutetaan, jotta lapsen yksilöllinen ohjaus ja toimintaympäristö sopeutuisivat mahdollisimman hyvin yhteen. Moniammatillisessa yhteistyössä ja yhteistyössä vanhempien kanssa lapselle suunnitellaan ja toteutetaan kuntoutus-, terapia-, tutkimus-, erityisopetus- sekä muut tarvittavat palvelut. Palvelut toteutetaan niin, että ne ovat lapselle luonteva osa hänen arkeaan ja toimintaympäristöään. (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 19.)

Järvi-Pohjanmaan alueella toimii myös moniammatillinen erityisvarhaiskasvatuksen työryhmä VEKARA. Sen tehtävänä on toimia esiopetuksen ja päivähoidon erityisen tuen tarpeessa olevien lasten perheiden sekä varhaiskasvatuksen henkilökunnan tukena lasten kuntoutusprosessin suunnittelussa ja toteutuksessa. VEKARA-ryhmä käsittelee vanhempien luvalla lasten asioita ja myös vanhemmat voivat osallistua lapsensa asian käsittelyyn työryhmässä. Työryhmän jäseniä sekä varhaiskasvatuksen työntekijöitä sitoo vaitiolovelvollisuus lapsen ja perheen asioissa. (Peda.net 2013 c.)

7.1 Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen KELTO

Järvi-Pohjanmaan kiertävä erityislastentarhanopettaja Niina Leppäharju (2013) kertoo, että Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen KELTO on päivähoidon ainoa erityistyöntekijä eli varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Erityistä tukea tarvitsevat lapset ohjautuvat siis hänelle. Vaikka kiertävä erityislastentarhanopettaja ei työskentelekään kiinteästi missään päivähoidon yksikössä, ovat päivähoidon kaikki lapset käytännössä hänen asiakkaitansa. KELTO tapaa tukea tarvitsevia lapsia erilaisissa päivähoitoyksiköissä päiväkodeissa, ryhmäperhepäivähoidossa sekä perhepäivähoitajien luona.

Lapsiryhmän henkilökunnalla on aina arjen vastuu erityistä tukea tarvitseman lapsen kasvun ja oppimisen tuesta sekä ohjaamisesta. Erityislastentarhanopettaja konsultoi ja opastaa lapsiryhmän henkilökuntaa. KELTO:n tehtävänä on myös

selvittää ja organisoida tukitoimia alueen tai kunnan tasolla sekä tukitoimien järjestäminen luontevaksi osaksi varhaiskasvatusta yhteistyössä perheiden, henkilöstön sekä eri asiantuntijoiden kanssa. (Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010, 19.)

Lapsi ohjautuu KELTO:lle monen eri väylän kautta, esimerkiksi neuvolan soittojen välityksellä. Päivähoidonohjaajat tai päivähoidon henkilökunta voivat ilmoittaa erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta. Erityisen tuen tarve voi tulla ilmi myös valintapalaverissa tai vanhempien omissa yhteydenotoissa kiertävään erityislastentarhanopettajaan. KELTO voi havainnoida myös itse mahdollisen tuen tarpeen lapsella tai asia voi nousta esiin Vekara-työryhmän kautta. (Leppäharju 2013.)

Järvi-Pohjanmaan KELTO:n työviikko vaihtelee paljon, mutta joitakin kiinnostavia myös löytyy. Maanantaisin hän toimii Alajärvellä Myllyvainion päiväkodissa, tiistaisin Alajärven Lehtimäellä Kämpälämäen päiväkodissa, keskiviikkona Soinin Laulumaan päiväkodissa, torstaisin Vimpelin Metsätarhan päiväkodissa sekä perjantaisin Alajärvellä Paavolan koululla. Tämän lisäksi kiertävä erityislastentarhanopettaja käy tapaamisissa myös ryhmäperhepäivähoidossa ja perhepäivähoitossa sekä erilaisissa yhteistyöpalaverissa. (Leppäharju 2013.)

Työskentelytavat ovat kirjavat ja riippuvat myös lapsen yksilöllisistä tarpeista. Jokaisella käynnillään kiertävä erityislastentarhanopettaja ohjaa päivähoidon henkilökuntaa kertomalla omista havainnoistaan ja arvioistaan sekä osallistuu toiminnan suunnitteluun. Yhdessä päiväkodissa KELTO pitää viittomapiiriä henkilökunnalle sekä käy myös lapsen kotona ohjaamassa viittomia. Lähes joka käynnillä hänellä on ohjattavana lasten pienryhmä ja menetelmät ohjauksessa vaihtelevat. Hän pitää muun muassa KILI-kerhoa eli kieli ja liikunta -kerhoa, jossa harjoitellaan motorisia ja kielellisiä taitoja, vuorovaikutusleikkikerhoa sekä matikkaryhmää. Toinen työmuoto on lapsen kanssa tehtävä yksilöohjaus sekä kolmantena koko ryhmän ohjaaminen, jolloin päivähoidon henkilöstö saa toimia tilanteessa havainnoijina. (Leppäharju 2013.)

Verkostotapaamisia kiertävällä erityislastentarhanopettajalla on paljon VEKARA-työryhmän, varhaiskasvatuspalaverien sekä päivähoidonohjaajien ja varhaiskas-

vatuspäällikön kanssa käytävien palaverien parissa. KELTO toteuttaa moniammatillisessa yhteistyössä päivähoidon yksiköissä erityislasten HOJKS -palaverit sekä kuntoutussuunnitelmat. Kiertävän erityislastentarhanopettajan tehtävänä on myös toteuttaa kouluvalmiusarvioinnit esioppilaille sekä suunnitella ja toteuttaa esiopetuksen ja alkuopetuksen nivelvaihetta yhteistyössä huoltajien, esiopettajien ja alkuopettajien kanssa. (Leppäharju 2013.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää minkälaisia arviointeja Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatuksen työntekijät tekevät alueella toimivan kiertävän erityislastentarhanopettajan työstä ja ajankäytöstä. Tutkimus oli rajattu vain päiväkotien henkilökunnalle. Tutkijan työmäärän helpottamiseksi, tutkija analysoi vain lastentarhanopettajien ja avustajien tutkimusvastaukset. Lastenhoitajien osalta vastaukset analysoi alueen KELTO.

Tutkimus toteutettiin toukokuussa 2013. Kyselylomakkeet toimitettiin postitse päiväkotien johtajille, joita oli saatekirjeessä pyydetty jakamaan kyselyt henkilökunnalle ja palauttamaan ne takaisin tutkimuksen tekijälle.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kyselylomake sisälsi valmiiksi aseteltuja kysymyksiä vastausvaihtoehtoineen sekä avoimia kysymyksiä.

8.1 Aiheen valinta

Aiheen valintaan vaikutti kirjoittajan mielenkiinto varhaiskasvatusta kohtaan sekä hänen opintojensa suuntautuminen lapsiin, nuoriin ja perheisiin ja halu saada lastentarhanopettajan pätevyys. Kirjoittajan kiinnostusta aiheeseen lisäsi myös se, että hänen työtänsä toimeksiantajaorganisaatio voisi käyttää hyödyksi käytännössä. Opinnäytetyön tekijä otti yhteyttä syksyllä 2012 Alajärven varhaiskasvatuspäällikköön saadakseen vinkkejä opinnäytetyönsä aiheeseen. Varhaiskasvatuspäällikkö kehotti ottamaan yhteyttä alueen kiertävään erityislastentarhanopettajaan, jolla oli enemmän kokemusta varhaiskasvatuksen kentällä työskentelystä ja siellä sijaitsevasta tutkimustarpeesta.

Alueen kiertävä erityislastentarhanopettaja ehdotti opinnäytetyön aiheeksi KELTO:n työn muotoutumisen kartoittamista alueella varhaiskasvatushenkilöstön tekemien arviointien avulla. Näin hän saisi tietää minkälaisia arviointeja varhaiskasvatuksen työntekijät tekevät hänen työstään ja ajankäytöstään sekä onko erityisvarhaiskasvatuksen kehittäminen alueella lähtenyt kulkemaan oikeaan suun-

taan. Tutkimuksen tulosten perusteella hän voisi mahdollisesti kehittää työtään vieläkin toimivammaksi alueella.

8.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus tarkoittaa karkeasti sanottuna aineiston muodon kuvausta. Laadulliseen aineistoon on sovellettavissa monia eri lukutapoja, myös määrällisiä eli numeraalisia. Pelkistetyimmillään kvalitatiivisella aineistolla tarkoitetaan tekstiä, esimerkiksi haastatteluja ja havainnoiteja. (Eskola & Suoranta 2008, 13–15.)

Suurelle osalle laadullisista tutkimuksista on keskeistä osallistuvuus. Tutkittavien elämään osallistuminen ei kuitenkaan ole ehdoton menetelmä kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Pieneen määrään tapauksiin keskittyminen ja niiden mahdollisimman perusteellinen analysointi on myös tyypillistä laadulliselle tutkimukselle. Näin ollen laadullisessa tutkimuksessa ei olekaan tärkeintä aineiston määrä vaan sen laatu. Tutkimuksessa lähdetään liikkeelle ilman ennakoasettamuksia tai määritelmiä. Kvalitatiiviseen tutkimukseen kuuluukin aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään kokemusperäisestä aineistosta teorian rakentamista. (Eskola & Suoranta 2008, 16–19.)

Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvalitatiivista tutkimusmenetelmää, koska se mahdollistaa tilan jättämisen tutkimuksen kohdehenkilöiden omille tulkinnoille ja mielipiteille tutkittavasta asiasta. Laadullinen tutkimus pyrkii kuvaamaan tutkimuskohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Nyman 2012.) Tutkimus henkilökunnan kokemuksista KELTO:n työstä pyrki vastaamaan laadullisiin eikä niinkään määrällisiin kysymyksiin. Tutkimuksen tarkoituksena oli siis saada kohdehenkilöiltä omia kuvauksia heidän kokemuksistaan kiertävän erityislastentarhanopettajan työstä ja ajankäytöstä.

8.3 Aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksessa käytettiin aineistonkeruumenetelmänä kyselylomakkeita, joissa osa kysymyksistä oli avoimia ja osa kysymyksiä, joihin tutkija oli laatinut valmiiksi vastausvaihtoehdot. Avoimiin kysymyksiin tutkija oli itse valmistellut kysymyksen, joihin vastaajilla oli mahdollisuus vastata vapaamuotoisesti itse.

Kyselylomakkeiden avulla saadaan kerättyä tietoa kyselyyn vastanneiden mielipiteistä, ajatuksista ja tuntemuksista. Kyselylomakkeita käytettäessä tiedot voidaan kerätä yhtenäisellä tavalla ja tutkimuksen kannalta epäoleelliset asiat ovat hallittavissa. Useimpien tutkimusten osana on mahdollista käyttää kyselylomakkeita. Nii- tä voidaan käyttää aineistonkeruumenetelmänä muita menetelmiä täydentävänä osana, mutta ne soveltuvat hyvin myös tutkimuksen ainoaksi aineistonkeruumenetelmäksi. (Vanhala 2005, 17.)

Tutkimukseen valittiin tiedonkeruumenetelmäksi kyselylomake huomioiden päiväkotien varhaiskasvatushenkilöstön kiireinen arki. Kyselylomakkeet toimitettiin päiväkoteihin paperisena versiona. Paperinen kyselylomake oli jokaisen helppo täyttää riippumatta siitä millaiset atk- taidot kukin tutkimukseen osallistuva yksilö omaa. Vastaajat saivat vastata kyselyyn siis omassa toimintayksikössään ja myös palauttaa täytetyt lomakkeet sinne, mikä helpotti kyselyyn vastaamista.

8.4 Aineiston analysointi

Sisällönanalyysin avulla on mahdollista tarkastella laadullisesti kerättyä tutkimusmateriaalin sisältöä, esimerkiksi hyödyntäen tutkijan muistiinpanoja. Sisällönanalyysi on tapa, jolla voi analysoida vain tutkimusaineistoa, ei käyttäytymistä. Yksinomaan sisällönanalyysin avulla tehtyjen tarkastelujen avulla ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä, vaan se on analyysitapa, joka auttaa järjestämään kerätyn aineiston johtopäätösten tekoa varten kuvailevaa tietoa tuottamalla. Loppujen lopuksi siis tutkimuksen johtopäätösten pohdinta tapahtuu tutkijan ajattelun keinoin. (Grönfors 1985, 161.) Erityisesti silloin, kun halutaan tietoa jonkin ilmiön olemuksesta, on tarpeellista käyttää sisällönanalyysia (Eskola & Suoranta 2008, 19).

Syrjäläisen mukaan (1994, 90) sisällönanalyysi voidaan jakaa erilaisiin vaiheisiin. Ensimmäinen vaihe on tutkijan ”herkistyminen”, jonka edellytyksenä on se, että tutkija tuntee oman aineistonsa sekä ottaa keskeiset käsitteet haltuunsa teoreettisen kirjallisuuden avulla. Seuraavana vaiheena on aineiston sisäistäminen eli tutkijan ajattelutyö, jonka jälkeen seuraa aineiston karkea luokittelu ja keskeisten teemojen löytäminen. Muita vaiheita ovat muun muassa ilmiöiden esiintymistiheyden toteaminen sekä johtopäätökset ja tulkinta.

Avointen kysymysten analysointi tapahtui opinnäytetyössä sisällönanalyysin avulla, jolla tuotettiin kuvailevaa tietoa tutkimuksen tuloksista. Johtopäätösten tekeminen jäi kuitenkin itse tutkijalle. Opinnäytetyön tekijä teki ensiksi kyselylomakkeiden vastauksista muistiinpanoja, joiden avulla pystyttiin muodostamaan tutkimustuloksista kokonaisuutta. Muistiinpanojen avulla oli helppo etsiä avointen kysymysten vastauksista samankaltaisuuksia sekä tehdä erilaisia kuvioita valmiiksi aseteltujen kysymysten tuloksista. Kaikki tutkimustulokset, myös valmiiksi asetellut kysymykset, purettiin sanallisesti sekä niiden havainnollistamiseen käytettiin kuvioita, joissa esiintyi myös määrällisiä tuloksia.

8.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen validiteetilla eli luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että analyysissä käytetyt mittarit ilmaisevat sitä mitä niiden on tarkoitus ilmaista. Validiteetti voidaan jakaa sekä sisäiseen että ulkoiseen validiteettiin. Sisäisellä validiteetilla tarkoitetaan, että eri teoreettisten ja käsitteellisten määritteiden suhde on looginen. Tämä siis edellyttää, että teoreettiset johtopäätökset, käsitteet ja hypoteesit ovat johdonmukaisia. Kokemuseräisen eli empiirisen aineiston ja teoreettisten johtopäätösten välistä suhdetta ilmaisee puolestaan ulkoinen validiteetti, joka on hypoteesien todentamista. (Grönfors 1985, 173–174.) Eskolan ja Suorannan mukaan (2008, 213–214) myös reliabiliteetin käsite kuuluu tutkimuksen luotettavuuden sanastoon. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, että aineiston tulkinta ei sisällä ristiriitaisuuksia. Reliabiliteetti voidaan tarkistaa muun muassa lisäämällä havainnointikertoja sekä käyttämällä useampaa havainnoitsijaa, jotta voitaisiin varmistaa aineistonkeruumenetelmän tarkkuus ja saada parempi kuvaus tutkimuskohteesta.

Tutkimusmoraalilla eli sillä mitä tutkija voi tehdä ja mitä ei, tarkoitetaan tutkimuksen etiikkaa. Tutkijalla on esimerkiksi vastuu kanssaihmiään kohtaan, joka merkitsee sitä, että hän ei voi käyttää tutkijan asemaa tai tutkimustuloksia omaa asemaansa hyödyttävästi tai puolestaan vaikuttamaan kanssaihmistensä asemaan. Tutkija on myös eettisesti vastuussa tutkimuskohteille eli hänen täytyy kohdella tutkimuskohteitaan ihmisarvon mukaisesti. Tutkija ei voi pakottaa tutkittavia osallistumaan tutkimukseen eikä hänen pitäisi tehdä tutkimuksia tai toimenpiteitä, joihin hän ei itsekään ryhtyisi tutkittavana ollessaan. Tutkija ei saisi tehdä sellaisia toimenpiteitä tai suosituksia, jotka ovat haitaksi tieteen kehitykselle. Saadut tutkimustulokset sekä tutkimusaineistot, tutkijan tulisi asettaa tieteen käytettäväksi. Tutkijalla on siis eettinen vastuu myös tiedettä kohtaan. (Grönfors 1985, 188–189.)

Tutkimuksessa käytettiin menetelmiä, joilla pystyttiin tutkimaan sitä, mitä tutkimuksen oli tarkoitus tutkia. Käytetyt käsitteet sopivat tutkimuksen aineiston sisältöön. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatuksen kanssa ja opinnäytetyön tilaajaorganisaatiolle tutkimuslupaa anottaessa raportoitiin tutkimuksen tarkoitus ja vaiheet. Tutkija anoi tutkimusluvan (LIITE 1) Alajärven varhaiskasvatuspäälliköltä, jossa liitteenä oli tutkimussuunnitelma sekä tutkimuksen kyselylomake. Opinnäytetyössä mainittiin yhteistyöorganisaatio ja henkilöt, joiden kanssa kirjoittaja oli yhteistyössä.

Tutkimukseen osallistujille kerrottiin kyselylomakkeen alussa tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet. Osallistuminen kyselyyn oli täysin vapaaehtoista. Työssä ei käytetty minkäänlaisia tunnustetietoja vastaajista. Lastentarhanopettajien ja avustajien kyselylomakkeiden vastaukset opinnäytetyön tekijä hävitti asiaankuuluvalla tavalla. Lastenhoitajien vastaukset toimitettiin Järvi-Pohjanmaan alueen kiertävälle erityislastentarhanopettajalle alkuperäisten suunnitelmien mukaan. Opinnäytetyön tekijää koskee salassapitovelvollisuus.

9 TUTKIMUSTULOKSET

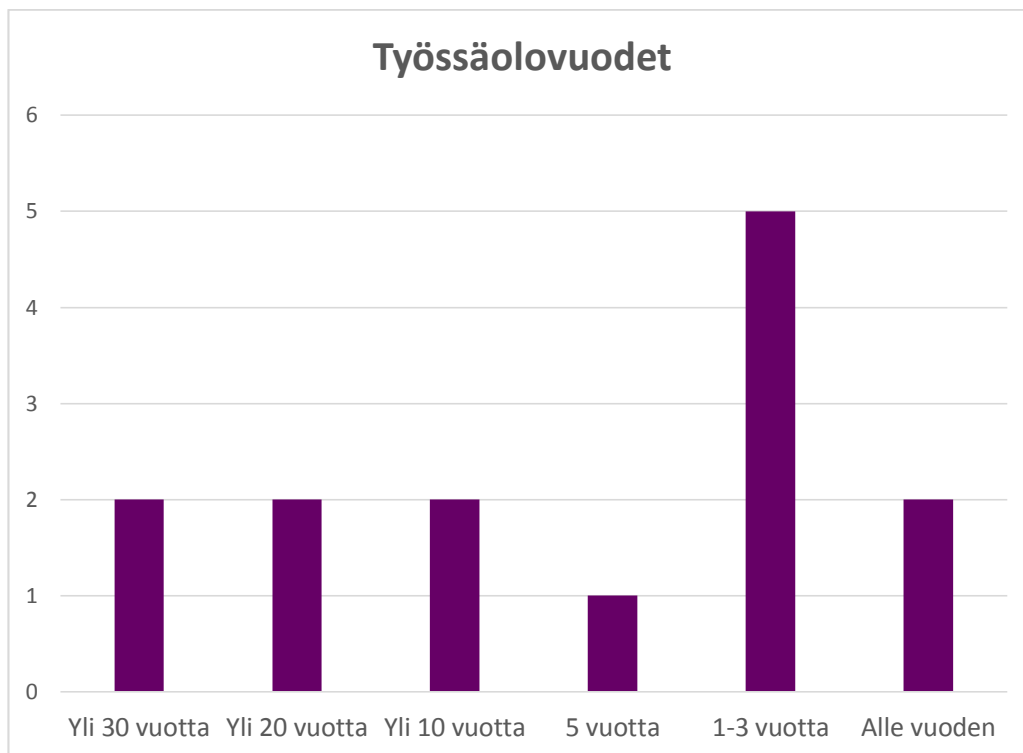
Kyselylomakkeita (LIITE 2) lähetettiin yhteensä 55 kappaletta Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen neljään päiväkotiin postitse. Vastauksia tutkimukseen tuli yhteensä kolmekymmentäkolme kappaletta, joista lastentarhanopettajien ja avustajien vastauksia oli neljätoista. Vastausprosentti kyselyyn oli 60. Tulokset on analysoitu luottamuksellisesti eikä mitään tunnistetietoja vastaajista ole käytetty.

9.1 Ammattinimike

Neljästätoista vastaajasta yhdeksän eli 64,3 prosenttia olivat ammattinimikkeeltään lastentarhanopettajia ja loput viisi eli 35,7 prosenttia avustajia.

9.2 Kuinka kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa nykyisessä työpaikassasi?

Vastaajista kaksi oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa nykyisessä työpaikassaan yli kolmekymmentä vuotta ja myös kaksi vastaajaa vastasivat olleensa yli kaksikymmentä vuotta työpaikassaan. Yli kymmenen vuotta nykyisessä työpaikassaan oli työskennellyt kaksi vastaajaa. Yhdestä kolmeen vuoteen työskenteleviä oli vastaajista viisi. Yksi vastaaja vastasi olleensa nykyisessä työpaikassaan viisi vuotta ja kaksi vastaajaa neljästätoista olivat olleet alle vuoden. Kuvioon 1 on merkitty vastaajien työssäolovuodet nykyisessä työpaikassaan.

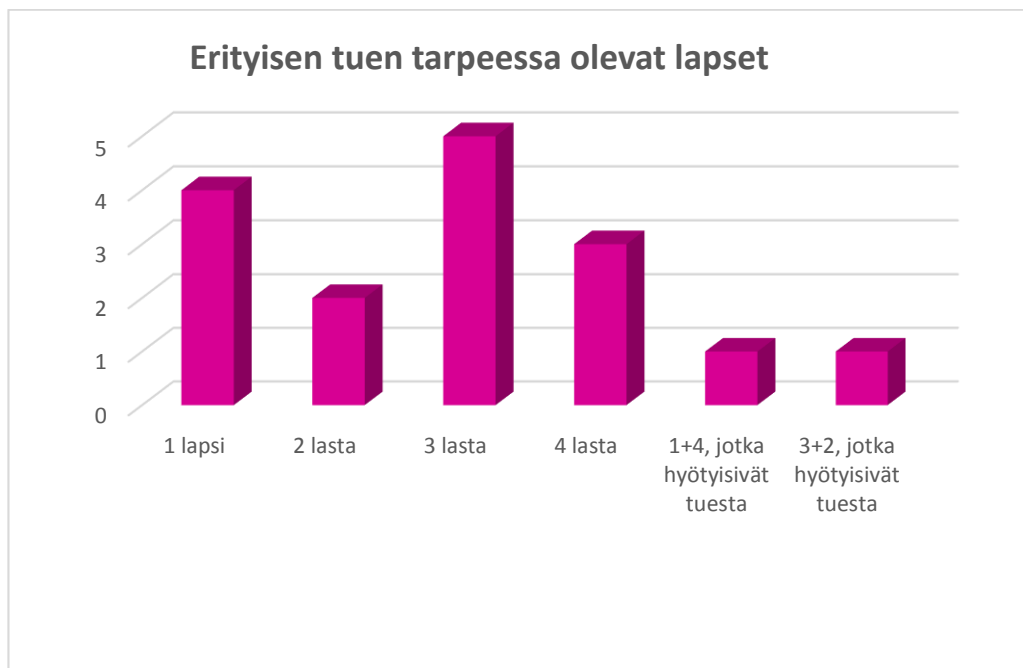

Kuvio 1. Työssäolovuodet nykyisessä työpaikassa.

9.3 Onko lapsiryhmässäsi erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia?

Jokainen vastaajista vastasi lapsiryhmässään olevan erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia. Neljä vastaajista vastasi lapsiryhmässään olevan yksi erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi. Yksi näistä vastaajista kertoi lapsiryhmässään yhden erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen lisäksi olevan neljä lasta, jotka hyötyisivät erityisopettajan yksilö- tai pienryhmäohjauksesta. Neljästätoista vastaajasta kahden vastaajan lapsiryhmässä oli kaksi erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta.

Kolme erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta oli viiden vastaajan lapsiryhmässä. Näistä yksi vastaaja vastasi ryhmässä olevan sen lisäksi myös kaksi lasta, jotka hyötyisivät hänen mielestään erityisestä tuesta. Kolme vastaajaa vastasi heidän ryhmässään olevan neljä lasta, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Kuvioon 2 on havainnollistettu erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrät vastaajien lapsiryhmissä.

Kuvio 2. Erityisen tuen tarpeessa olevat lapset.

9.4 Onko kiertävän erityislastentarhanopettajan työnkuva sinulle tuttu?

Suurimmalle osalle vastaajista KELTO:n työnkuva oli tuttu. Neljästätoista vastaajasta yhdeksän vastasi työnkuvan olevan heille tuttu. Lopuille viidelle vastaajalle työnkuva oli jonkin verran tuttu. Näistä viidestä vastaajasta yksi oli avustaja ja loput neljä lastentarhanopettajia.

9.5 Tyytyväisyys KELTO:n tämän hetkisiin palveluihin

Vastaajista 28,6 prosenttia eli neljä vastaajaa olivat tyytyväisiä tämän hetkisiin KELTO:n palveluihin. Näistä vastaajista puolet olivat avustajia ja puolet lastentarhanopettajia. 57,1 prosenttia eli kahdeksan vastaajista olivat kohtalaisen tyytyväisiä kiertävän erityislastentarhanopettajan tämän hetkisiin palveluihin. Yksi vastaajista ei ollut tyytyväinen palveluihin ja yksi vastaajista jätti vastaamatta kysymykseen. Kuviossa 3 on kuvattu vastaajien tyytyväisyyttä KELTO:n tämän hetkisiin palveluihin.

Kuvio 3. Tyytyväisyys KELTO:n palveluihin.

9.6 Miksi olet/ et ole tyytyväinen palveluihin?

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin perusteluja miksi he olivat tai eivät olleet tyytyväisiä kiertävän erityislastentarhanopettajan tämän hetkisiin palveluihin (kuvio 4).

Vastaajista viisi jätti vastaamatta tähän avoimeen kysymykseen. Näistä vastaajista kaksi olivat vastanneet edelliseen kysymykseen olevansa kohtalaisen tyytyväisiä KELTO:n palveluihin ja kaksi vastaajaa olivat vastanneet olevansa tyytyväisiä tämän hetkisiin palveluihin. Yksi näistä vastaajista ei ollut vastannut edelliseen kysymykseen.

Kuvio 4. Miksi olet/ miksi et ole tyytyväinen palveluihin?

Vastauksessa tyytymättömyyden syyksi nousi ensisijaisesti ajan puute. Seitsemän neljästätoista eli 50 prosenttia vastaajista olivat vastanneet tyytymättömyyden syyksi sen, että kiertävällä erityislastentarhanopettajalla ei ole riittävästi aikaa erityistä tukea tarvitseville lapsille. Viisi näistä vastaajista olivat vastanneet edelliseen kysymykseen olevansa kohtalaisen tyytyväisiä KELTO:n palveluihin, yksi vastasi olevansa tyytyväinen tämän hetkisiin palveluihin ja yksi näistä vastaajista ei ollut tyytyväinen KELTO:n palveluihin. Ajan puutteeseen syitä löytyi kahden vastaajan mielestä siitä, että kiertävällä erityislastentarhanopettajalla on liian paljon töitä ja liian laajalla alueella, sillä Järvi-pohjanmaan alueella toimii vain yksi KELTO. Yhden vastaajan mielestä joskus olisi tarve keskustella enemmän kaikessa rauhassa erityisopettajan kanssa. Neljä näistä seitsemästä vastaajasta olivat sitä mieltä, että käyntikertoja on liian vähän ja usein nämä käyntikerrat on peruttu eikä poissaoloja ole korvattu lisäämällä käyntikertoja. Yksi palveluihin tyytymätön

vastaaja vastasi, että suunnittelu erityisopetuksesta hyötyvistä lapsista on lupavaa, mutta toteutus jää hänen mielestään hataraksi.

Kiertävän erityislastentarhanopettajan työssä positiivisiksi asioiksi kahden vastaajan vastausten perusteella nousi se, että hän on helposti tavoitettavissa, helppo lähestyä ja avun tarpeeseen saa nopeasti. Nämä vastaajat olivat vastanneet olevansa tyytyväisiä tämän hetkisiin palveluihin. Kaksi vastaajaa kokivat, että he saavat riittävästi tukea työllensä ja konsultointiapua KELTO:lta. Näistä toinen oli vastannut olevansa tyytyväinen KELTO:n tämän hetkisiin palveluihin ja toinen olevansa kohtalaisen tyytyväinen. Yhden kohtalaisen tyytyväinen tämän hetkisiin palveluihin -vastaajan mielestä kiertävältä erityislastentarhanopettajalta löytyy tietoa ja taitoa työhönsä.

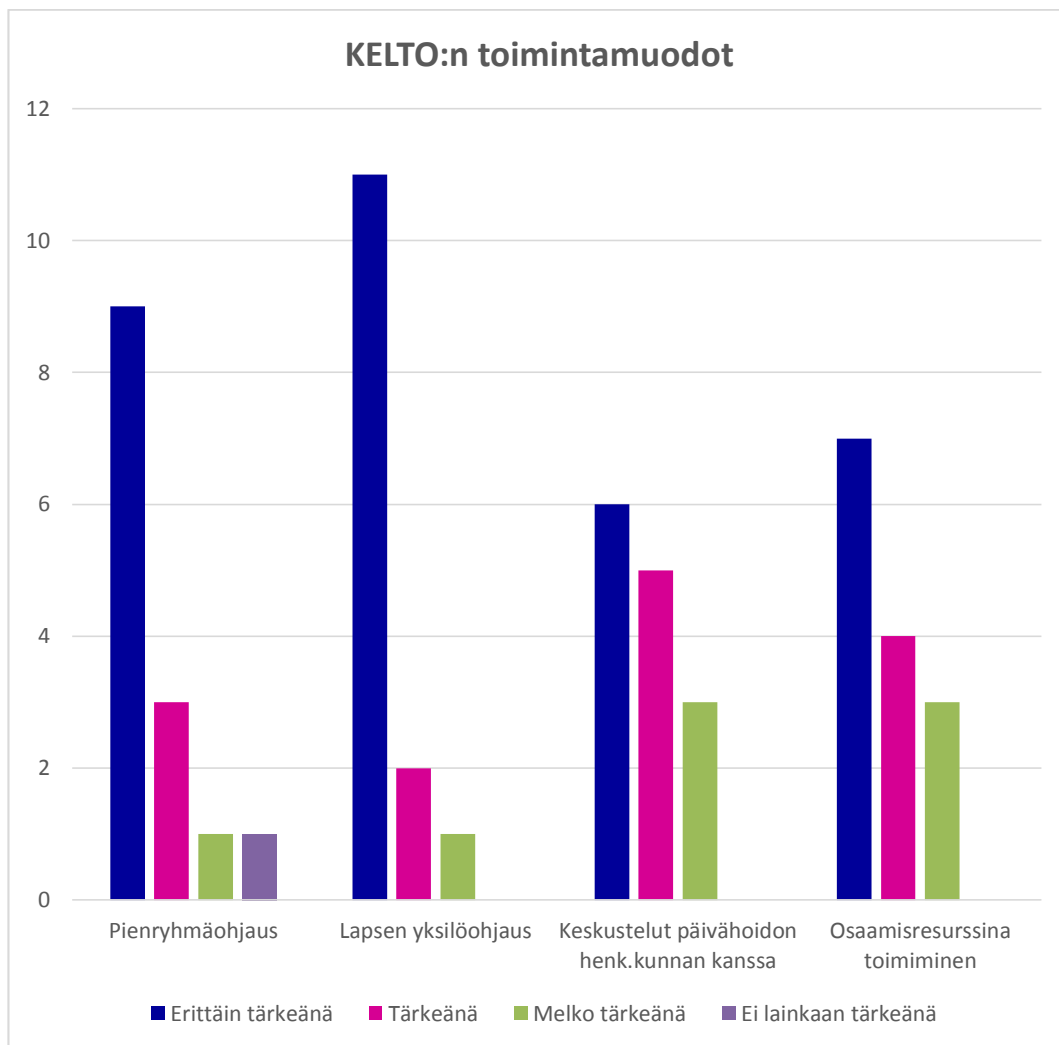
Tietoa ja taitoa löytyy. Käyntikertoja saisi olla enemmän.

Tyytyväinen, saan tukea työlleni ja konsultointiapua. Joskus olisi tarve enemmänkin palaveerata ja istua alas. KELTO:lla varmasti paljon töitä ja monesti esim. HOIKSIT jäävät roikkumaan.

Mm. KELTO tukee sopivasti ongelmina koetuissa asioissa. Helposti tavoitettavissa, avun tarpeeseen saa nopeasti.

9.7 KELTO:n toimintamuodot

Kysymyslomakkeen seitsemäs kysymys tiedusteli vastaajien mielipiteitä siitä, mitä kiertävän erityislastentarhanopettajan toimintamuotoja he pitävät tärkeinä. Kysymykseen oli jaoteltu neljä eri osa-aluetta: pienryhmäohjaus, lapsen yksilöohjaus, keskustelut päivähoidon henkilökunnan kanssa sekä osaamisressurssina toimiminen. Kuviossa 5 näkyy kuinka tulokset jakautuivat näiden osa-alueiden kesken.

Kuvio 5. KELTO:n toimintamuodot.

Vastaajat pitivät kaikkia osa-alueita tärkeinä. Erittäin tärkeänä pidettiin erityisesti lapsen yksilöohjausta, jota suurin osa vastaajista 78,6 prosenttia piti erittäin tärkeänä. 14,3 prosenttia vastaajista piti toimintamuotoa tärkeänä ja 7,1 prosenttia melko tärkeänä. Lapsen yksilöohjaukseen sisältyivät muun muassa yksilölliset tehtävät ja lapsen havainnointitilanteet. Pienryhmäohjausta, jolla tarkoitettiin muun muassa erilaisia leikkiryhmiä, tehtäväryhmiä ja satuhetkiä, piti vastaajista yhdeksän erittäin tärkeänä toimintamuotona. Tärkeänä toimintamuotona sitä piti kolme vastaajista, yksi vastaajista melko tärkeänä sekä yksi vastaaja ei lainkaan tärkeänä toimintamuotona.

Kuusi vastaajaa piti keskusteluja päivähoiton henkilökunnan kanssa, joihin sisältyivät muun muassa keskustelut ryhmän henkilökunnan kanssa sekä osallistumi-

nen päiväkodin toiminnan suunnitteluun ja kokouksiin, erittäin tärkeänä. Viisi vastaajaa piti tätä toimintamuotoa tärkeänä ja kolme vastaajaa melko tärkeänä. Työryhmiin ja kokouksiin osallistumista, koulutusten pitämistä ja työnohjaajana toimimista eli osaamisressussina toimimista piti erittäin tärkeänä seitsemän vastaajaa, tärkeänä neljä ja melko tärkeänä kolme vastaajaa.

9.8 Mitkä muut toimintamuodot ovat mielestäsi tärkeitä?

Tähän kysymykseen vastaamatta jätti yhdeksän vastaajaa, joista viisi olivat ammattinimikkeeltään avustajia ja loput neljä lastentarhanopettajia. Neljästätoista vastaajasta viisi olivat siis vastanneet tähän avoimeen kysymykseen ja kaikki kysymykseen vastanneet olivat lastentarhanopettajia.

Kaksi vastaajaa pitivät tärkeinä avustajien työn ohjaamista ja kaksi vastaajaa koulunvalmiusarviointeja sekä muita erilaisia testejä. Perusteluja näille vastauksille ei annettu. Muuten vastaukset jakaantuivat yksittäisiin asioihin (kuvio 6). Yksi vastaajista piti tärkeänä toimintamuotona myös puheterapiaa ja kuntoutusohjaamista, sillä lapset saavat näissä yksilöllistä tukea. Yhden lastentarhanopettajan mielestä olisi tärkeää antaa henkilö- ja ryhmäkohtaista konsultointia sitä tarvitseville. Yhdessä vastauksessa tärkeänä pidettiin myös lapsiryhmässä muutamia kertoja esimerkkiohjaajana toimimista, sillä se antaisi tukea hänen omalle toiminnallensa paremmin kuin teoriassa annettu opetus, jota sitäkin hän kuitenkin piti tärkeänä. Erityislasten pienryhmien tärkeys oli mainittu yhdessä vastauslomakkeessa.

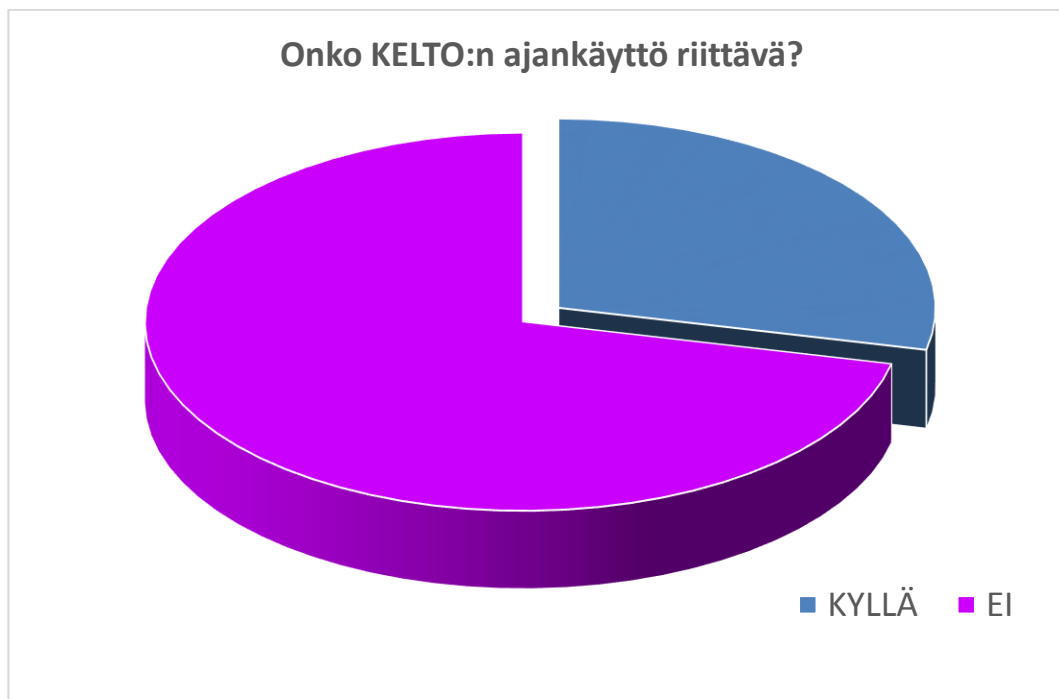

Kuvio 6. Muita tärkeitä KELTO:n toimintamuotoja.

Lapsiryhmässä ”esimerkkiohjaajana” toimiminen muutamia kertoja antaisi tukea omalle toiminnalle paremmin kuin teoriassa annettu ohjaus (mikä sekin tärkeää).

9.9 Onko KELTO:n ajankäyttö mielestäsi riittävä päiväkodissanne?

Kysymyksessä kysyttiin vastaajilta onko heidän mielestään kiertävän erityislastentarhanopettajan ajankäyttö riittävä ja vastausvaihtoehtoina olivat joko kyllä tai ei. Vastaajista neljä kokivat, että ajankäyttö on riittävä heidän päiväkodissaan. Näistä kolme vastaajaa olivat vastanneet olevansa tyytyväisiä KELTO:n tämän hetkisiin palveluihin ja yksi vastaaja olevansa kohtalaisen tyytyväinen. Suurin osa vastaajista (kuvio 7) eli kymmenen vastaajaa puolestaan kokivat, että kiertävän erityislastentarhanopettajan ajankäyttö heidän päiväkodissaan ei ollut riittävä. Näistä vastaajista yksi oli vastannut olevansa tyytyväinen tämän hetkisiin palveluihin, yksi tyytymätön ja seitsemän vastaajaa kohtalaisen tyytyväisiä palveluihin.

Kuvio 7. KELTO:n ajankäytön riittävyys.

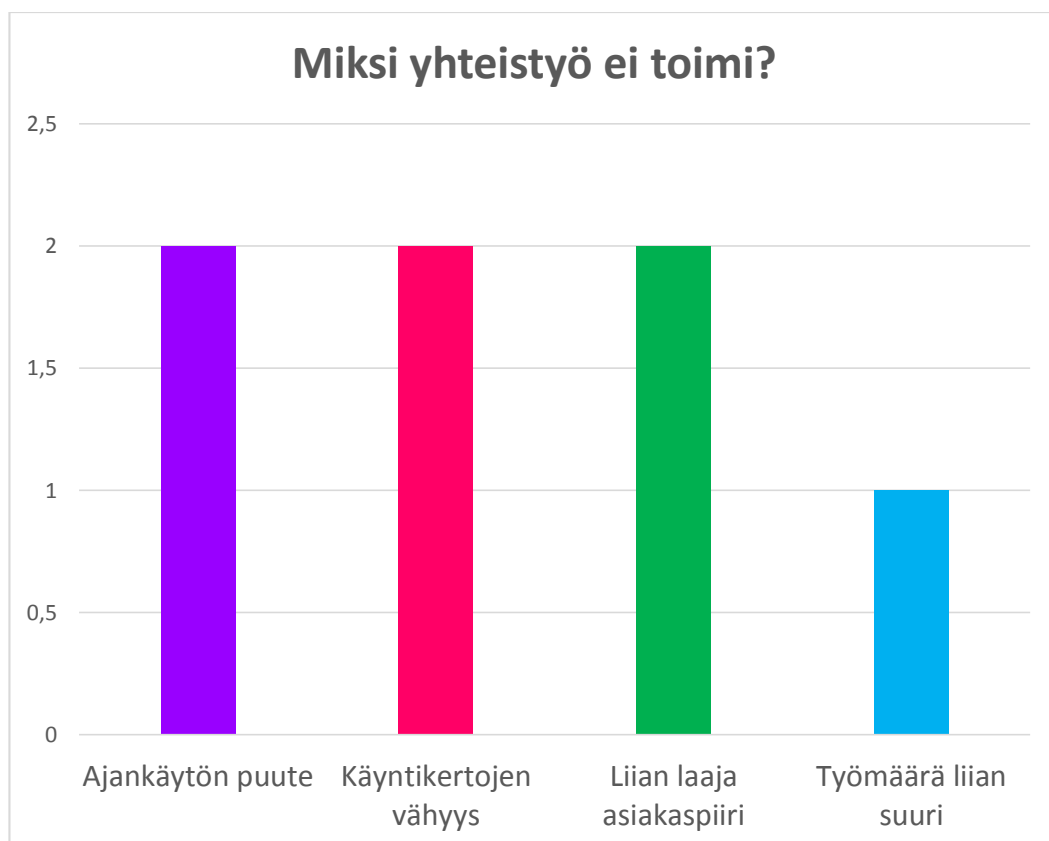
9.10 KELTO:n ohjauksen ja tiedon antamisen riittävyys

Kysymyksessä kymmenen kysyttiin kokevatko vastaajat saavansa riittävästi kiertävän erityislastentarhanopettajan ohjausta sekä tietoa hänen tekemistään havainnoista ja arvioinneista vastaajan lapsiryhmän lapsista. Neljästätoista vastaajasta kymmenen koki saavansa riittävästi ohjausta ja tietoa kiertävältä erityislastentarhanopettajalta. Neljä vastaajaa puolestaan kokivat, etteivät saa riittävästi tietoa ja ohjausta. Näistä kaksi vastaajaa olivat avustajia ja kaksi lastentarhanopettajia.

9.11 Yhteistyö KELTO:n kanssa

Seuraavaksi kysyttiin kuinka vastaajat kokevat yhteistyön KELTO:n kanssa toimivan. Vastausvaihtoehtoina kysymyksessä olivat hyvin, kohtalaisesti tai huonosti. Yhdeksän vastaajaa vastasivat yhteistyön toimivan hyvin. Kohtalaisesti yhteistyö toimii viiden vastaajan mielestä, joista kolme vastaajaa olivat avustajia ja kaksi lastentarhanopettajia. Yksikään vastaajista ei vastannut yhteistyön toimivan huonosti.

Kysymystä jatkettiin lisäkysymyksellä, jossa pyydettiin vastaajilta syitä miksi yhteistyö heidän mielestään toimii kohtalaisesti tai huonosti. Tähän kysymykseen oli siis tarkoitus vastata vain he, jotka olivat vastanneet yhteistyön toimivan kohtalaisesti tai huonosti. Myös kaksi vastaajaa, joiden mielestä yhteistyö sujuu hyvin, olivat vastanneet kysymykseen. Kuviossa 8 on eriteltyä erilaisia syitä yhteistyön heikolle toimivuudelle.

Kuvio 8. Perusteluja yhteistyön heikolle toimivuudelle.

Kaikki syyt yhteistyön toimivuudelle olivat liitoksissa rajallisiin aikaresursseihin. 28,6 prosenttia vastanneista sanoivat syiksi heikolle yhteistyölle olevan ajankäytön puute, käyntikertojen vähyys ja liian laaja asiakaspiiri, sillä KELTO toimii monen kunnan alueella. Yksi vastaajista vastasi kiertävällä erityislastentarhanopettajalla olevan liian suuri työmäärä, joka sekä viittasi ajankäyttöön ja siihen, että alueella toimii vain yksi KELTO.

Työmäärä KELTO:lla on suuri ja alueella vain yksi erityislastentarhanopettaja. Erityislapsia kuitenkin suhteellisen paljon ja ohjausta tarvitsisi enemmän.

KELTO:lla laaja asiakaspiiri. Toimii liian monen kunnan alueella.

9.12 Kuinka KELTO:n toimintaa ja palveluja pitäisi kehittää?

Alueen KELTO:n toiminnassa nousi suurimmaksi epäkohdaksi tutkimuksen tulosten perusteella ajankäytön rajallisuus. Kehittämisideat liittyivätkin paljon juuri ajankäyttöön ja kiertävän erityislastentarhanopettajan liian suureen työmäärään (kuvio 9).

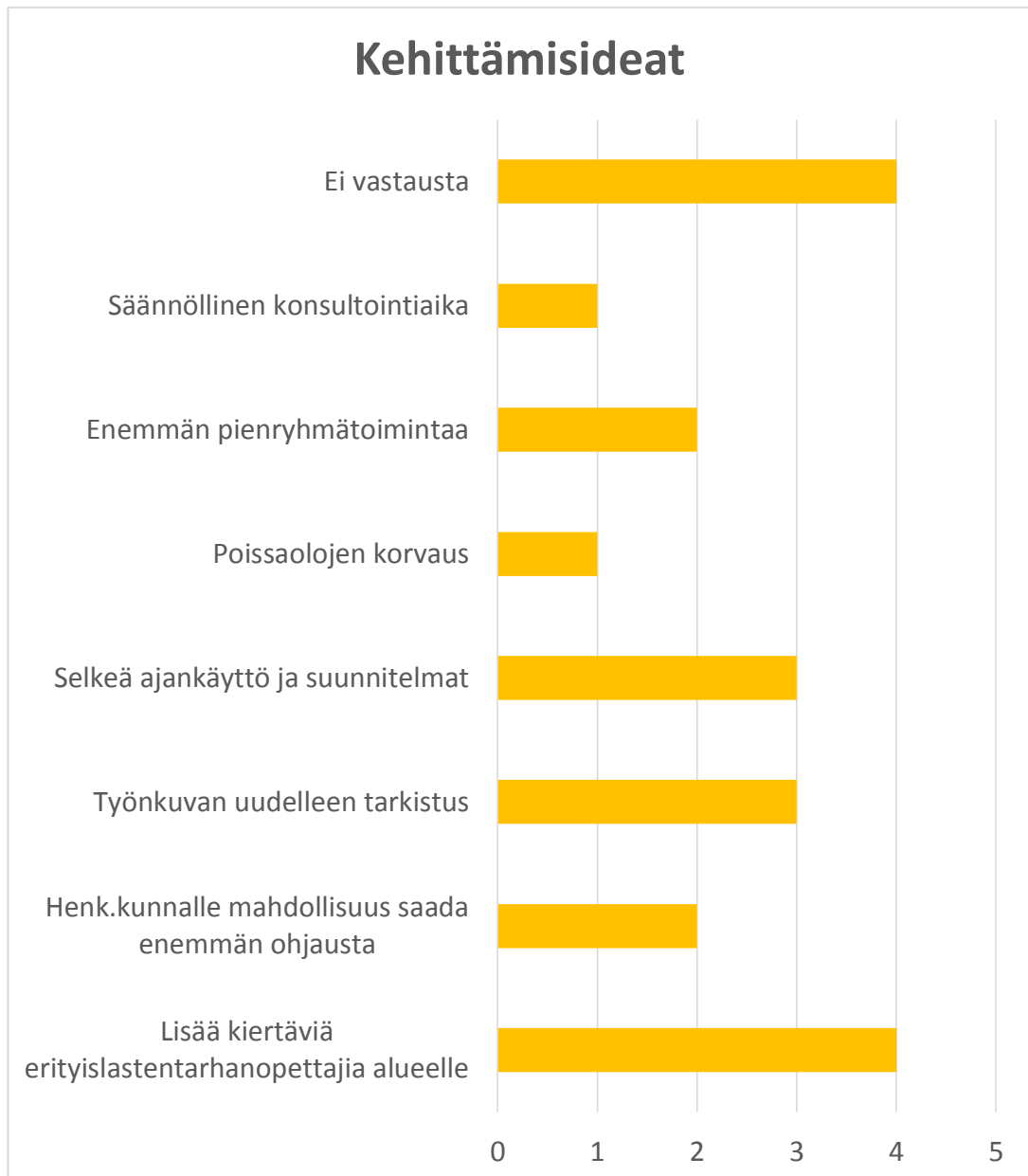
Vastaajista 28,6 prosenttia jättivät vastaamatta kysymykseen. Näistä puolet olivat vastanneet olevansa tyytyväisiä KELTO:n tämän hetkisiin palveluihin ja puolet kohtalaisen tyytyväisiä.

Neljäkymmentä prosenttia kysymykseen vastanneista haluaisivat alueelle lisää kiertäviä erityislastentarhanopettajia, sillä nykyisellä on liian laaja alue hoidettavanaan. Myös KELTO:n työnkuvan uudelleen tarkistus sekä selkeän ajankäytön ja suunnitelmien teko saivat molemmat kolmelta vastaajalta ääniä.

Selkeä ajankäyttö ja suunnitelmissa pysyminen. Jos poissaolopäiviä tulee, niitä korvattaisiin muina päivinä.

Enemmän aikaa yhdelle käynnille tai useampi KELTO töihin, jolloin aikaa enemmän. KELTO:lla olisi myös laajempi kuva lasten päivästä, kun olisi kauemman aikaa päiväkodilla.

Toimenkuvan tarkistus? Aika ei ilmeisesti riitä kenttätöiden osalta, koska poissaoloja sovitusta käynneistä todella paljon. Kukin kunta kuitenkin maksaa palveluista, joten sovittujen käyntien toivoisi toteutuvan.

Kuvio 9. KELTO:n toiminnan kehittämisiideat.

Kaksi vastaajaa toivoivat, että kiertävä erityislastentarhanopettaja käyttäisi käyntikerroillaan enemmän aikaa erityistä tukea tarvitsevien lasten pienryhmätoimintaan. Vastaajista kaksikymmentä prosenttia toivoivat myös, että henkilökunnalla olisi mahdollisuus saada enemmän ohjausta erityisesti niissä ryhmissä, joissa on useampi haastava lapsi. Eräs vastaaja oli ehdottanut, että KELTO järjestäisi säännöllisen konsultointiajan, jolloin tukea ja apua tarvitsevien olisi helppo istua alas ja jutella mieltä askarruttavista asioista.

KELTO:lla tuntuu olevan valtava työmäärä ja suuntaus tuntuu olevan kasvava. Päiväkodin henkilökunta pystyy leikkiryhmiä ja muita pienryhmiä vetämään jos saa apua KELTO:lta mm. koulutuksen ja konsultoinnin merkeissä. KELTO:lla voisi olla säännöllinen konsultointiaika, jolloin tukea ja apua tarvitsevien olisi helppo palaveerata.

Haluaisin, että KELTO ohjaisi enemmän pienryhmätoimintaa erityislapsille (mm. KILI-kerho, reppuryhmä jne.).

KELTO:n toiminta on ok, mutta ajanpuute on iso ongelma. Homma toimisi paremmin ja tarkoituksenmukaisemmin.

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen kiertävän erityislastentarhanopettajan työn muotoutumista alueella. Tutkimus selvitti millaisia arviointeja alueen päiväkotien varhaiskasvatushenkilökunta tekevät KELTO:n työstä ja ajankäytöstä. Opinnäytetyön tutkimukseen osallistui 14 vastaajaa, joista yhdeksän vastaajaa olivat lastentarhanopettajia sekä viisi vastaajaa avustajia. Näiden kahden ammatin vastausten välillä ei ollut havaittavissa ammatinimikkeistä johtuvia eroavaisuuksia. Vastauksissa ei myöskään näkynyt eroavaisuuksia vastaajien nykyisessä työpaikassaan oltujen työssäolovuosien perusteella.

KELTO:n työnkuva on vastausten perusteella melko tuttu jokaiselle työntekijälle, huolimatta siitä, että kiertävän erityislastentarhanopettajan virka on perustettu alueelle vasta vuonna 2010. Viisi vastaajaa neljästätoista vastasi KELTO:n työnkuvan olevan heille jonkin verran tuttu. Näistä vastaajista neljä olivat lastentarhanopettajia ja yksi avustaja. Opinnäytetyön tekijän olettamukset olivat, että avustajille kiertävän erityislastentarhanopettajan työskentely ei välttämättä olisi niin tuttua kuin lastentarhanopettajille, sillä usein tuntemuksena on, että avustajat jäävät ikään kuin pimentoon monissa lapsiin liittyvissä asioissa heidän työnkuvansa takia. Tuloksista voi kuitenkin päätellä, että KELTO on tullut melko tutuksi päiväkotien koko henkilökunnalle näiden kolmen vuoden aikana ja yhteistyötä varhaiskasvatuksen kentällä on tapahtunut.

Vastausten perusteella erityisvarhaiskasvatuspalvelujen tarve on alueella suhteellisen suuri. Jokainen vastaaja vastasi lapsiryhmässään olevan yksi tai useampi erityistä tukea tarvitseva lapsi. Kaksi vastaajaa vastasi heidän ryhmässään olevan myös lapsia, jotka heidän mielestään tarvitsisivat erityistä tukea eli KELTO:n palveluja, mutta eivät vielä tällä hetkellä saa niitä. Yhden vastaajan vastauksessa kävi ilmi, että erityistä tukea tarvitsevia lapsia on alueella paljon, ja vastaaja arvioi määrän olevan kasvussa. Osassa vastauksissa oli kuitenkin kyse saman lapsiryhmän lapsista, sillä avustajat työskentelevät samoissa lapsiryhmissä lastentarhanopettajien kanssa ja joissakin ryhmissä voi mahdollisesti olla myös useampi lastentarhanopettaja.

Yli puolet vastaajista olivat kohtalaisen tyytyväisiä kiertävän erityislastentarhanopettajan tämän hetkisiin palveluihin. Palveluihin tyytymättömyyden yhdeksi suurimmaksi syyksi nousi KELTO:n ajanpuute. Tähän liittyen vastauksissa mainittiin myös hänen liian suuri työmääränsä ja alue. Käyntikertoja on vastaajien mielestä liian vähän ja poissaoloja on usein. Poissaoloihin liittyen vastaajat ehdottivatkin, että mikäli niitä tulee, voisi niitä korvata jonakin muuna ajankohtana. Suurin osa vastaajista koki, että KELTO:n ajankäyttö ei ole riittävää heidän päiväkodissaan.

Kyselylomakkeeseen oli listattu neljä eri KELTO:n toimintamuotoa, joihin vastaajat vastasivat, kuinka tärkeiksi he kokevat nämä eri toimintamuodot. Erityisesti lapsen yksilöohjaus sekä pienryhmäohjaus nousivat erittäin tärkeiksi toimintamuodoiksi. Myös kaksi muuta toimintamuotoa eli keskustelut päivähoidon henkilökunnan kanssa sekä osaamisressurssina toimiminen koettiin nekin tärkeiksi. Tutkijan alkuolettamukset olivat, että vastaajat pitäisivät erityisesti pienryhmäohjausta sekä lapsen yksilöohjausta tärkeimpinä toimintamuotoina, koska ne kohdistuvat erityisesti lapsen yksilölliseen tukemiseen. Olettamukset pitivät paikkansa tämän kysymyksen tulosten kohdalla. Muita tärkeitä toimintamuotoja vastaajien mielestä olivat myös avustajien työn ohjaaminen, kouluvalmiusarviointit ja muut testit, esimerkkiohjaajana toimiminen sekä henkilö- ja ryhmäkohtainen konsultointi.

Suurimmaksi epäkohdaksi kiertävän erityislastentarhanopettajan toiminnassa Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueella nousi siis ajanpuute. Vastaajien mielestä KELTO:lla on liian laaja alue hoidettavanaan sekä liian suuri työmäärä, sillä alueella on kuitenkin suhteellisen paljon erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Toiminnan kehittämisideoissa tämä epäkohta tuli näkyviin, sillä ideat liittyivät suurilta osin ajankäyttöön. Päiväkotien henkilökunta toivoisi, että ajankäyttöä ja suunnitelmia selkiytettäisiin ja poissaoloja korvattaisiin. Osa vastaajista ehdotti myös KELTO:n työnkuvan uudelleen tarkastamista, jotta aika riittäisi paremmin. Alueelle toivottaisiin myös lisää erityislastentarhanopettajia.

Ajanpuute, liian suuri työn määrä sekä liian suuri alue ovat kiertävästä erityislastentarhanopettajasta riippumattomia syitä hänen toimintansa riittämättömyyteen. Suurin osa vastaajista koki kuitenkin yhteistyön KELTO:n kanssa sujuvan hyvin sekä saavansa häneltä riittävästi tietoa ja ohjausta. Muutamassa vastauksessa oli

esitetty KELTO:n toiminnan olevan kyllä hyvää, mutta epäkohtana olevan juuri ajanpuute. Vastaajat olivat tyytyväisiä KELTO:n ammattitaitoon ja siihen, että hän on helposti lähestyttävä sekä helposti tavoitettavissa. Kehittämisideoissa toivottiin, että kiertävä erityislastentarhanopettaja ohjaisi enemmän pienryhmätöitä sekä antaisi henkilökunnalle enemmän ohjausta. Eräs vastaajista ehdotti, että KELTO järjestäisi säännöllisen konsultointiajan.

11 POHDINTA

Viime aikoina on paljon herännyt keskustelua siitä kuinka päivähoitolakia tulisi monelta osin uudistaa ja varhaiskasvatus onkin elänyt myllerrysten aikaa. Yhtenä muutoksena varhaiskasvatuksessa haluttaisiin vahvistaa yhteistyötä erityispalvelujen kanssa ja lisätä tukipalvelujen saatavuutta. Myös henkilökunnan määrää, koulutusta sekä lapsiryhmien kokoa haluttaisiin säätää tarkemmilla säädöksillä, jotta lapsille taattaisiin varmasti koulutettu ja ammattitaitoinen hoito ja kasvatus päivähoidossa. Nämä muutokset varhaiskasvatuksessa helpottaisivat varmasti myös toimimista erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa.

Opinnäytetyön aihetta pohtiessani minulle oli selvää, että tekisin työni varhaiskasvatukseen liittyen. Lasten kanssa työskentely tulevaisuudessa on ollut minulla tavoitteena jo opintoihin ryhtyessäni. Lisäksi halusin myös lastentarhanopettajan pätevyyden, joten senkin vuoksi opinnäytetyöni täytyi suuntautua varhaiskasvatukseen. Aihetta opinnäytetyölleni aloin pohtimaan pikkuhiljaa syksyllä 2012. Otin yhteyttä Alajärven varhaiskasvatuspäällikköön Kirsi Pesoseen, joka kehotti minua kyselemään aiheideoita kiertävältä erityislastentarhanopettajalta Niina Leppäharjulta. Yhdessä hänen kanssaan mietimme mahdollisia opinnäytetyön aihevaihtoehtoja alueen erityisvarhaiskasvatuksen tarpeen ja omien kiinnostuksieni mukaan. Varsinainen opinnäytetyöni aihe, KELTO:n työn muotoutuminen Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueella, kehittyi vuoden 2013 alussa. Aihe oli mielestäni kiinnostava, sillä se liittyi varhaiskasvatukseen ja oli ajankohtainen. Minusta oli mukavaa, että KELTO voisi mahdollisesti myöhemmin hyötyä työstäni ja kehittää tutkimustulosten perusteella työtänsä vielä toimivammaksi alueella.

Aiheen saatuani aloin tehdä heti töitä opinnäytetyöni eteen ja tutkimussuunnitelmani kirjoitin helmi-maaliskuussa vuonna 2013. Sen valmiiksi saatuani ja opettajan hyväksynnän jälkeen hain opinnäytetyölleni tutkimuslupaa Alajärven varhaiskasvatuspäälliköltä, joka myönsi sen huhtikuussa 2013. Tutkimukseni suoritin toukokuussa ja opinnäytetyöni teoriaa kirjoitin kevään sekä kesäkuun ajan. Tulosten analysointi tapahtui kesän aikana.

Olen itse tyytyväinen työni lopputulokseen. Onnistuin pysymään hyvin opinnäytetyöni aikataulussa ja tutkimukseni vastasi mielestäni sitä, mikä oli tarkoituksena opinnäytetyölleni eli selvittää millaisia arviointeja Järvi-pohjanmaan varhaiskasvatushenkilökunta tekee alueen KELTO:n työstä ja ajankäytöstä. Pohdin kuitenkin hieman, että olisiko kyselylomakkeen kysymyksiä täytynyt muotoilla tai tarkentaa vielä toisin, jotta olisi saanut enemmän tietoa KELTO:n työn laadusta. Nyt vastaukset olivat melko yksipuoliset ja suurimpaan osaan vastauksista liittyi jollakin tapaa se, että vastaajien mielestä ajankäyttö ei ollut riittävää. Toisaalta en voinut tietää ennen tutkimuksen tekoa, että vastaukset olisivat tällaisia. Joukossa oli kuitenkin myös kysymyksiä, jotka käsittelivät kiertävän erityislastentarhanopettajan toimintamuotoja ja näiden kysymysten tuloksista sai tietoa mitä toimintoja varhaiskasvatushenkilöstö pitää tärkeinä. Jatkotutkimuksena voisikin keskittyä tarkemmin KELTO:n toiminnan laatuun ja toimintamuotojen kehittämiseen, eikä niinkään ajankäyttöön.

Mielestäni varhaiskasvatuslain pitäisi säädellä myös erityisvarhaiskasvatuspalveluja tarkemmin. On tärkeää, että erityistä tukea tarvitsevalla lapsella olisi mahdollisuus saada hänen tarvitsemiaan ja hänelle kuuluvia palveluja. Omasta kokemuksestani tuttavapiirini kautta voin sanoa, että usein näitä palveluja ei ole saatavilla riittävästi tai ei jopa ollenkaan, erityisesti pienillä paikkakunnilla, resurssien puutteen vuoksi. Vuosien varrella Suomen päivähoito on kehittynyt paljon, mutta vielä on mielestäni runsaasti kehitettävää, jotta lapsillemme taattaisi parhain mahdollinen hoiva ja kasvatus.

LÄHTEET

Björck-Åkesson, E. 2009. Specialpedagogik i förskolan. Teoksessa Med sikte på förskolan –barn i behov av stöd, 17-35. Toim. Sandberg, A. Kirjapaino Elanders Hungary.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8.painos. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Grönfors, M. 1985. Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät. 2.painos. Juva. WSOY.

Heinämäki, L. 2000. Varhaiserityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Saarijärvi. Gummerus Kirjapaino Oy.

Hämeenlinnan kaupunki. 2013. Erityisvarhaiskasvatus. Viitattu 4.3.2013.

<http://www.hameenlinna.fi/Lapsiperheiden-palvelut/Varhaiskasvatuspalvelut/Erityisvarhaiskasvatus/>

Jokimies, J & Lahtiperä, L. 2006. Systeemiälyajattelu kasvattajan työssä. Teoksessa Erityispedagogiikka ja varhaislapsuus, 62-63. Toim. Kontu, E & Suhonen, E. 2.painos. Helsinki. Yliopistopaino.

Järvi-Pohjanmaan yhteistoiminta-alueen varhaiskasvatussuunnitelma 2010.

L 19.1.1973/36. Laki lasten päivähoidosta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 13.6.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036#a36-1973>

L 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 13.6.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>

L 20.12.1996/1128. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 14.8.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1996/19961128>

Lastentarhanopettajan liitto. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Viitattu 4.3.2013. <http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/06JULKAISUT/ESITTEET/ERKKA.PDF>

Leppäharju, N. 2013. Kiertävä erityislastentarhanopettaja. Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueen erityisvarhaiskasvatus. Haastattelu.

Norling, M & Sandberg, A. 2009. Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. Teoksessa Med sikte på förskolan –barn i behov av stöd, 37-54. Toim. Sandberg, A. Kirjapaino Elanders Hungary.

Nyman, A. 2012. Tutkimustoiminnan perusteet. (Luentomateriaali.) Vaasa. Vaasan ammattikorkeakoulu.

Peda.net 2013 a. Erityisvarhaiskasvatus. Soinin varhaiskasvatus. Viitattu 4.3.2013.

<http://www.peda.net/veraja/soini/varhaiskasvatus/erityisvarhaiskasvatus>

Peda.net 2013 b. Kiertävän erityislastentarhanopettajan palvelut Järvi-pohjanmaan alueella. Soinin varhaiskasvatus. Viitattu 4.3.2013.

<http://www.peda.net/veraja/soini/varhaiskasvatus/erityisvarhaiskasvatus/kelto>

Peda.net 2013 c. Vekara-ryhmä. Soinin varhaiskasvatus. Viitattu 4.3.2013.

<http://www.peda.net/veraja/soini/varhaiskasvatus/erityisvarhaiskasvatus/vekara-ryhma>

Pihlaja, P & Svärd, P-L. 1996. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. 1.painos. Porvoo. WSOY.

Pihlaja, P. 2005. Varhaiserityiskasvatus suomalaisessa päivähoitossa. Erityisen tuen tarpeet sosiaalis-emotionaalisella ja kielellisen kehityksen alueilla. 1.painos. Helsinki. Suomen Kuntaliitto.

Pihlaja, P. 2009. Työ: Varhaiserityiskasvatuksen osaaminen. Teoksessa Varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntijuus. Lastentarhanopettajaliitto.

Pori.fi. 2013. Erityisvarhaiskasvatus. Viitattu 4.3.2013.

<http://www.pori.fi/kasvatusjaopetusvirasto/erityispaivahoido.html>

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2001. Työkaluja päivähoiton erityiskasvatukseen. Toim. Kontu, E & Pihlaja, P. Helsinki. Edita Oyj.

STAKES. 2009. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2. painos. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.

Suomen vanhempainliitto. 2013. Kasvatuskumppanuus varhaiskasvatuksessa. Viitattu 8.4.2013.

http://www.vanhempainliitto.fi/koti_ ja_koulu/kasvatuskumppanuus_varhaiskasvatuksessa

Syrjäläinen, E. 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen työtapoja, 68-112. Toim. Ahonen, E; Saari, S; Syrjälä, L & Syrjäläinen, E. Rauma. Kirjapaino Westpoint Oy.

Uudenkaupungin päivähoito. 2013. Mitä on erityisvarhaiskasvatus? Viitattu 4.3.2013. <http://paivahoito.uki.fi/index.php?id=107>

Vanhala, T. 2005. Kyselylomakkeet käytettävyytutkimuksessa. Teoksessa Käytettävyytutkimuksen menetelmät, 17-36. Toim. Ovaska, S. Aula, A. & Majaranta, P. Tampereen yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden laitos B-2005-1.

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS OPINNÄYTETYÖTÄ VARTEN

OPISKELIJAN TIEDOT:		
Opinnäytetyön tekijä(t): Paula Kantonen	Opiskelijanumero:	Koulutusohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma
Osoite:	Puhelinnumero:	Sähköposti:
TUTKIMUKSEN KOHDEORGANISAATION TIEDOT:		
Organisaation nimi ja tulosyksikkö: Alajärven kaupunki, sivistystoimi, päivähoito		
Yhteys henkilön nimi, sähköposti, puhelin:		
Mahdollisen työelämäohjaajan nimi, sähköposti, puhelin:		
OPINNÄYTETYÖN TIEDOT:		
Opinnäytetyön nimi: KELTO: n työn muotoutuminen Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueen päiväkodeissa		
Opinnäytetyötutkimuksen tarkoitus: Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa kiertävän erityislastentarhanopettajan työn muotoutumista Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueen päiväkodeissa. Tutkimus selvittää millaisia arviointeja varhaiskasvatushenkilöstö tekee KELTO: n toiminnasta; työstä, ajankäytöstä ja yhteistyön toimivuudesta. Tutkimuksen tavoitteena on olla hyödyksi kiertävän erityislastentarhanopettajan työnkuvan kehittämisessä toimivammaksi.		
Opinnäytetyön ohjaajan nimi, sähköposti, puhelin: Ann-Sophie Blomqvist		

OPINNÄYTETYÖN SOPIMUSEHDOT

Opinnäytetyön ohjaus ja vastuut

Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on opiskelijalla. Vaasan ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön ohjaukseen. Toimeksiantaja sitoutuu antamaan opiskelijan käyttöön kaikki opinnäytetyön

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
 Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
 info@puv.fi, www.puv.fi
 Y-tunnus 2267669-3

tekemisessä tarvittavat tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta sopimuksen mukaan. Opiskelija sitoutuu palauttamaan toimeksiantajalle työn aikana käyttöön saamansa luottamuksellisen aineiston opinnäytetyön valmistuttua tai kun osapuolet yhdessä sopien toteavat, ettei yhteistyöedellytyksiä työn loppuunsaattamiseksi ole.

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
info@puv.fi, www.puv.fi
Y-tunnus 2267669-3

Oikeudet tuloksiin

Tekijänoikeus ja omistusoikeus opinnäytetyön tuloksiin ja muuhun aineistoon kuuluvat opinnäytetyön tekijälle. Toimeksiantaja saa käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin ja niiden hyödyntämiseen. Opinnäytetyön tekijä on velvollinen raportoimaan opinnäytetyön tulokset toimeksiantajalle.

Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus

Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muuta julkisuuslaissa salassa pidettävää tietoa, on opinnäytetyön raportti laadittava siten, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Opinnäytetyön kirjallinen osa voidaan julkaista myös Theseus -tietokannassa Internetissä.

Opinnäytetyön osapuolet (opiskelija, toimeksiantaja, ohjaaja) sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.

Opinnäytetyön kustannukset

Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten korvaamisesta sopivat toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijä keskenään. Pääsääntöisesti Vaasan ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.

Päiväys: 16.4.2013 Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus: Paula Kantonen

Liitteet: **Tutkimussuunnitelma liitteineen**

Tutkimuslupa opinnäytetyötä varten

- Myönnetty anomuksen mukaan
 Hylätty
 Myönnetään seuraavin korjauksin

- Kohdeorganisaation nimi SAA esiintyä opinnäytetyössä
 Kohdeorganisaation nimi EI SAA esiintyä opinnäytetyössä

Päiväys 19.4.13
 Allekirjoitus Kim Pesonen
 Nimen selvennys Kirsi Pesonen

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU

Wolffintie 30, 65200 VAASA
 Puh. 020 766 3300, faksi (06) 326 3002
 info@puv.fi, www.puv.fi
 Y-tunnus 2267669-3

Hei!

Olen sosionomiopiskelija Vaasan ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyötä kiertävän erityislastentarhanopettajan työn muotoutumisesta Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueen päiväkodeissa. Tarkoituksena on kerätä varhaiskasvatushenkilöstön arviointeja KELTO: n toiminnasta, jotta erityisvarhaiskasvatusta voitaisi kehittää alueella toimivammaksi.

Kyselyyn vastataan nimettömästi eikä mitään tunnistetietoja tulla käyttämään julkisesti. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Opinnäytetyöni tutkimuskäyttöön menevät ainoastaan lastentarhanopettajien ja avustajien vastaukset. Muiden osalta tietoa kerätään osana erityispäivähoidon laadun arviointia ja nämä vastaukset käsittelee Järvi-pohjanmaan yhteistoiminta-alueen KELTO.

Olisin hyvin kiitollinen, jos teillä olisi aikaa pysähtyä miettimään vastauksianne ja vastaamaan kyselyyn.

Kiitos ajastanne!

Ystävällisin terveisin,

Paula Kantonen

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
VASA YRKESHÖGSKOLA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

ERITYISPÄIVÄHOIDON LAADUN ARVIOINTI**1. Ammattinimike**

Lastenhoitaja____ Avustaja____ Lastentarhanopettaja____

Muu, mikä? _____

2. Kuinka kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa nykyisessä työpaikassasi?

3. Onko lapsiryhmässäsi erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia? Montako?

4. Onko kiertävän erityislastentarhanopettajan työnkuva sinulle tuttu?

Kyllä____ Jonkin verran____ Ei____

5. Oletko tyytyväinen tämän hetkisiin KELTO: n palveluihin?

Kyllä, olen tyytyväinen____

Olen kohtalaisen tyytyväinen____

En ole tyytyväinen____

6. Perustele miksi olet/ miksi et ole tyytyväinen palveluihin?

7. Kuinka koet seuraavat KELTO: n toimintamuodot**a) Pienryhmäohjaus (leikkiryhmät, tehtäväryhmät, satuhetket ym.)**

Erittäin tärkeänä____ Tärkeänä____ Melko tärkeänä____

Ei lainkaan tärkeänä____

b) Lapsen yksilöohjaus (yksilölliset tehtävät, havainnointi ym.)

Erittäin tärkeänä____ Tärkeänä____ Melko tärkeänä____

Ei lainkaan tärkeänä____

c) Keskustelut päivähoidon henkilökunnan kanssa (keskustelu ryhmän henkilökunnan kanssa, osallistuminen päiväkodin toiminnan suunnitteluun ja kokouksiin ym.)

Erittäin tärkeänä____ Tärkeänä____ Melko tärkeänä____

Ei lainkaan tärkeänä____

d) Osaamisressurssina toimiminen (työryhmiin ja kokouksiin osallistuminen, koulutusten pitäminen, työnohjaajana toimiminen ym.)

Erittäin tärkeänä____ Tärkeänä____ Melko tärkeänä____

Ei lainkaan tärkeänä____

8. Mitkä muut toimintamuodot ovat mielestäsi tärkeitä? Miksi?

9. Onko KELTO: n ajankäyttö mielestäsi riittävä päiväkodissanne?

Kyllä____ Ei____

10. Koetko saavasi työntekijänä riittävästi kiertävän erityislastentarhanopettajan ohjausta sekä tietoa hänen tekemistään havainnoista ja arvioinneista lapsiryhmänne lapsista?

Kyllä_____ Ei_____

11. a) Kuinka yhteistyö KELTO: n kanssa mielestäsi toimii?

Hyvin_____ Kohtalaisesti_____ Huonosti_____

b) Jos vastasit edelliseen kysymykseen yhteistyön toimivan kohtalaisesti tai huonosti, mikä mielestäsi on syynä tähän?

12. Kuinka KELTO: n toimintaa ja palveluja pitäisi mielestäsi kehittää?

Kiitos vastauksestasi! 😊